



*Pangalawang Batas* ang ibig sabihin ng *Deuteronomio*. Ganito ang itinawag dito dahil sa pagkakatapos ng kabuuan ng mga batas na nasa mga aklat ng Levitico at Mga Bilang. Subalit unang isinulat ang *Deuteronomio* kaysa mga ito. Para pag-isahin ang mga utos at mga kaugalian ang unang layunin nito at para ibigay sa Israel ang Batas na katatagpuan nito ng buhay.

At nang inedit ang *Deuteronomio*, sa ika-7 dantaon bago dumating si Kristo, higit sa limandaang taon na ang lumipas mula nang makipagtagpo si Moises sa Diyos. Nasakop na ang lupain ng Kanaan, naitatag na ang Kaharian nina David at Solomon at pagkatapos ay nahati. Bumagsak na ang mas malaki at mas masaganang probinsya sa hilaga na tinatawag na Kaharian ng Israel. At gayon ding kapalaran ang nagbabanta nang mga taong iyon sa Kaharian ng Juda na probinsya sa timog.

Noon ipinagbigay-alam ang Batas na ito ni Yawe. Inilantad nito sa kanyang bayan ang dahilan ng kanilang mga pagkatalo at iniaalok ang isang pagkakataon para maligtas. Matagal na itong nalimutan sa Templo sa panahon ng pag-uusig ni Manases. Ngunit ang pagkatuklas dito sa taong 622 (2 H 22) ang siyang pinakaugat ng reporma ni Yosias.

### *Si Moises at ang Deuteronomio*

Tinanggap ng bayan ng Israel at ng kanilang mga pastol ang *Deuteronomio* bilang salita ng Diyos at aral ni Moises, pero ang mga pari at ang mga propeta naman ang sumulat nito. Binuod nila sa mga pahinang ito ang kanilang karanasan sa kabuuan ng kanilang kasaysayan.

Tulad sa iba pang mga libro sa Biblia, inilagay sa bibig ni Moises ng mga sumulat ng *Deuteronomio* ang mga diskursong gusto nila mismong sabihin sa kanilang bayan. Gawa-gawa lamang ang pagsasalaysay nila na bago mamatay ay nakinikinita na ni Moises ang masaklap na kapalarang naghihintay sa kanyang bayan. Sinasabi nilang sa kanya galing ang mga babala at mga batas na pupuwede pang magligtas sa Israel. Sa totoo'y ginagamit ng *Deuteronomio* ang pangangaral ng mga propeta tungkol sa katarungan at pag-ibig: ito ang kauna-unahang pagsisikap na ginawa sa daigdig para bumuo ng isang lipunang may pagkakaisa't pagkapatiran.

**1** Ito ang mga salitang sinabi ni Moises sa buong Israel sa Disyerto ng Araba sa kabilang ibayo ng Ilog Jordan, sa tapat ng Suf, sa pagitan ng Paran, Tofel, Labam, Haserot at Dishab. <sup>2</sup>Mula sa Bundok Horeb hanggang Kades-Barnea, labing-isang araw nilang nilakad ang kabundukan ng Seir. <sup>3</sup>At ngayon, sa unang araw ng ikalabing-isang buwan sa ikapat- napung taon ng kanilang pag-alis sa Ehipto, sinabi ni Moises sa mga anak ng Israel ang lahat ng iniutos sa kanya ni Yawe tungkol sa kanila.

<sup>4</sup>Pagkalupig kay Sihong taga-Hesbon na hari ng mga Amorreo at kay Og na hari ng Basan na naghahari sa Astarot at Edrei, <sup>5</sup>sinimulang ipaliwanag ni Moises ang batas na ito. Nasa lupain sila ng Moab, sa kabilang ibayo ng Jordan.

**Ang unang pagsasalita ni Moises:  
ang mga hukom**

• Sinabi ni Moises: <sup>6</sup>“Sa Bundok Horeb, sinabi sa atin ni Yaweng Diyos natin – Matagal na kayo sa bundok na ito. <sup>7</sup>Iwan ninyo ang lugar na ito at magpunta sa kabundukan ng mga Amorreo at sa mga karatig-bayan nito sa Araba, sa Kabundukan, sa Kapatagan, sa Negeb at sa Dalampasigan, sa lupain ng mga Kananeo at Lebanon, hanggang sa malaking Ilog Eufrates.

<sup>8</sup>Tingnan ninyo, iniaalok ko sa inyo ang lupaing ito, puntahan ninyo at angkinin ang lupaing ipinangako ko sa inyong mga ninuno,

kina Abraham, Isaac at Jacob, at sa lahat nilang inapo.

<sup>9</sup>Sinabi ko sa inyo nang panahong iyon – Hindi ko kayo kayang pasanang mag-isa. <sup>10</sup>Pinarami kayo ni Yaweng Diyos ninyo, at tingnan ninyo, sindami na kayo ngayon ng mga bituin sa langit! <sup>11</sup>At libong ulit pa sana kayong padamihin ni Yaweng Diyos ng inyong mga ninuno, at pagpalain gaya ng ipinangako niya.

<sup>12</sup>Ngunit paano ko malulutas na mag-isa ang lahat ninyong problema at usapin? <sup>13</sup>Pumili kayo ngayon ng mga lalaking matalino, maunawain at kinikilala mula sa bawat tribu ninyo. At itatalaga ko silang pinuno ng sambayanan.

<sup>14</sup>At sumagot naman kayo – Maganda ang ipinagagawa mo sa amin. <sup>15</sup>Kayat mula sa mga pinuno ng inyong mga tribu, pumili ako ng mga taong marunong at kinikilala, at itinalaga sila bilang mga pinuno ng tigsasanlibo, tigsasandaan, tiglimampu at tigsasampu, at bilang mga opisyal din para sa bawat tribu. <sup>16</sup>At ibinigay ko ang utos na ito sa mga hukom – Asikasuhin ninyo ang mga reklamo ng inyong mga kapatid, at hatulan nang may katarungan ang mga usapin ng mga magkakapatid na Israelita, o ng isa sa kanila at ng dayuhan sa inyong piling.

<sup>17</sup>Huwag kayong magpapaimpluwensya kaninuman sa inyong paghuhukom, kundi pareho ninyong pakinggan ang dukha at ang mayaman, ang makapangyarihan at ang mahina. At huwag kayong matakot kaninuman sapagkat kayo’y mga kinatawan ng Diyos. At kung may

***Ang Pag-ibig ng Diyos at ang Lupang Pangako***

Iniutos ni Moises na sakupin ang lupain ng Kanaan. Sinasabi ng Deuteronomio na dahil regalo ng Diyos ang lupang ito, kailangang sundin ng Israel ang Batas para manatili ito sa kanilang pag-aari.

Tanging paglilingkod lamang kay Yawe ang mga salita ni Moises. Inilalahad naman ngayon ng Deuteronomio ang mga dakilang batas ng pag-ibig ng Diyos.

Ang Diyos ang unang nagmamahal. Hindi basta-basta na lamang ibinibigay ng Diyos ang kanyang pag-ibig sa lahat, kundi minamahal niya sa natatanging paraan ang mga pinili niyang maglingkod sa kanya (Dt 7:6-8). At nasa mga extraordinaryong pagkilos ng Diyos para sa Israel nang ilabas niya ito mula sa Ehipto (Dt 4:32-40) ang magpapatunay sa pagkapili sa Israel.

Kailangang tumugon ang Israel sa Diyos nang may pag-ibig sa puso (na siyang wala sa sampung utos). Tingnan Dt 6:1-9.

Kailangang manatiling nagkakaisa ang mga Israelita, marunong magmahal at magpatawad sa isa’t isa (Dt 15). At kailangan silang magkaisa na ang iisang Templo ng Jerusalem ang pinakasentro (Dt 12).

Ang pagmamahal sa Diyos ay pagmamahal sa kanya sa katapatan (Dt 13).

usaping maging napakahirap para sa inyo, dalhin ninyo ito sa akin at ako ang haharap dito.

<sup>18</sup>Nang panahong iyon, sinabi ko sa inyo ang lahat ng dapat ninyong gawin.

#### **Pag-alaala sa paghihimagsik sa Kades**

<sup>19</sup>Sa wakas, pagkaalis natin sa Horeb, nilakad natin ang malawak at nakakatakot na disyertong nakita ninyo patungo sa kabundukan ng mga Amorreo, tulad ng iniutos sa atin ni Yaweng Diyos natin. At pagdating natin sa Kades-Barnea, <sup>20</sup>sinabi ko sa inyo –

Dumating kayo ngayon sa kabundukan ng mga Amorreo na ibinibigay sa atin ni Yaweng Diyos natin. <sup>21</sup>Tingnan mo, Israel, ang lupaing ibinibigay sa iyo ni Yawe. Umahon ka at angkinin ito, gaya ng sinabi sa iyo ni Yaweng Diyos ng iyong mga ninuno. Huwag kang matakot ni panghinaan ng loob.

<sup>22</sup>At lumapit kayong lahat sa akin, at inyong sinabi – Magpadala tayo ng ilang lalaki na uuna sa atin para saliksikin ang lupain, at sabihin sa atin ang daan papunta sa mga siyudad na pupuntahan natin.

<sup>23</sup>Maganda ang mungkahing iyon, kaya pumili ako ng labindalawang lalaki mula sa inyo, isa para sa bawat tribu. <sup>24</sup>Umalis sila at umahon sa kabundukan hanggang makarating sila sa Lambak ng mga Ubasan, at sinaliksik ito. <sup>25</sup>Pagdating nila roon, kumuha sila ng mga bunga ng lupa, dinala nila ang mga ito pabalik at isinalaysay sa atin ang kanilang nakita. Sinabi nila – Maganda ang lupaing ibinibigay sa atin ni Yaweng Diyos natin.

<sup>26</sup>Ngunit ayaw ninyong umahon, kundi nagrebelde laban sa utos ni Yaweng Diyos ninyo. <sup>27</sup>At nagsimula kayong bumulung-bulong sa inyong mga tolda – Ayaw na sa atin ni Yawe. Inilabas niya tayo sa Ehipto para lamang ibigay sa kamay ng mga Amorreo na lilipol sa ating lahat. <sup>28</sup>Saan tayo pupunta? Tinakot tayo ng ating mga kapatid sa kanilang ibinalita sa atin

na: Mas malalakas at mas malalaki kaysa atin ang mga tao roon. Malalawak ang siyudad at abot hanggang langit ang mga pader. At nakakita pa kami roon ng mga higante.

<sup>29</sup>At sinabi ko sa inyo – Huwag kayong masindak ni matakot sa kanila. <sup>30</sup>Si Yaweng Diyos ninyo na nangunguna sa inyo ang siya ring lalaban para sa inyo tulad ng ginawa niya para sa inyo sa Ehipto. <sup>31</sup>Nakita rin ninyo ang kanyang ginawa sa disyerto, pinasan niya kayo habang daan tulad ng pagpasan ng ama sa kanyang anak hanggang makarating tayo sa lugar na ito.

<sup>32</sup>Ngunit hindi pa rin ninyo pinaniwalaan si Yaweng Diyos ninyo. <sup>33</sup>Siya ang nanguna sa inyo sa inyong paglalakbay sa paghanap ng lugar na mapagkakampuhan. Itinuro niya sa inyo ang daan sa pamamagitan ng apoy kung gabi at ng ulap kung araw.

<sup>34</sup>At nang marinig ni Yawe ang ingay ng inyong mga reklamo, nagalit siya at kanyang isinumpa – <sup>35</sup>Wala isa man sa masamang lahing ito ang makakakita sa magandang lupaing ipinangako kong ibibigay sa inyong mga ninuno <sup>36</sup>maliban kay Kaleb na anak ni Yefone. Makikita niya ito, at ibibigay ko sa kanya at sa kanyang mga anak ang lupang kanyang nilakad, sapagkat matapat siyang sumunod kay Yawe.

<sup>37</sup>Nagalit din sa akin si Yawe gawa ninyo, kaya sinabi niya sa akin – At pati ikaw, hindi ka rin makapapasok doon, <sup>38</sup>kundi ang iyong ayudanteng si Josue na anak ni Nun ang siyang makapapasok. Palakasin mo ang kanyang loob sapagkat siya ang magbibigay sa Israel ng pamana nito. <sup>39</sup>Ang inyong mga anak na wala pang muwang ngayon sa mabuti at sa masama ang makapapasok doon. Sa kanila ko ibibigay ang lupain at magiging kanila ito. <sup>40</sup>Ngunit para sa inyo, bumalik kayo sa disyerto papunta sa Dagat ng Mga Tambo.

<sup>41</sup>At sumagot kayo sa akin – Nagkasala kami

• **1.6** May kanyang mga batas ang bawat bansa. Bunga ito ng mahabang karanasan ng bayan at ng pagninilay ng mga pinuno nito. Sa ganito ring paraan nabuo ang mga batas ng Israel. Ngunit kaiba sa ano pa mang bansa ang karanasan ng Israel.

Kaya isang mahabang diskurso ang inilalagay sa bibig ni Moises ng mga sumulat ng Deuteronomio bilang introduksyon sa mga batas ng Israel. Dito ipinaalaala sa Israel ang panimulang karanasang iyon. Hindi inuulit ng mga unang kabanatang ito ang tungkol sa mismong pag-alis sa Ehipto kundi ang tungkol sa mga pangyayari sa disyerto lalo na ang nangyari sa Kades na oasis sa timog ng Palestina kung saan “apatnapung taong” tumigil ang mga Israelita.

Inaalaala ng unang kabanata ang pagkakaroon ng mga hukom. Dahil si Moises ang unang mambabatas ng kanyang bayan, lagi nang ang kanyang awtoridad ang siyang tutukuyin ng mga dumating na kasunod niya. Ginugunita rin nito ang paghihimagsik sa Kades: mula pa sa simula ng kanilang kasaysaya’y napatunayan na ng Israel kung gaano kabigat ang kabayaran ng pagsalungat sa magaling na tagubilin ng kanyang Diyos.

Isinasalaysay naman ng ikalawa’t ikatlong kabanata ang pagdating sa Lupang Pangako. Si Yawe ang siyang naghatid sa kanila sa kanilang lupa at kailangan nila siyang pakinggan kung gusto nilang patuloy na mabuhay nang malaya sa kanilang lupain.

kay Yawe. Aahon na kami ngayon at lalaban gaya ng iniutos sa atin ni Yaweng Diyos natin. Kaya kinuha ng bawat isa ang kanyang mga sandata, sa pag-aakalang madali ang umahon sa kabundukan.<sup>42</sup> Subalit sinabi sa akin ni Yawe – Sabihin mo sa kanilang huwag umalis para lumaban sapagkat wala ako sa kanila, kung hindi’y matatalo sila ng kanilang mga kaaway.

<sup>43</sup>Sinabi ko ito sa inyo ngunit hindi kayo nakinig. Sinuway ninyo ang utos ni Yawe at umahon pa rin sa kabundukan sa inyong kayabangan.<sup>44</sup> At hinarap kayo’t pinagtataga ng mga Amorreong nakatira sa kabundukang iyon, para silang mga putakteng humabol sa inyo mula Seir hanggang Horma.<sup>45</sup> At lumuluha kayong nagbalik sa harap ni Yawe, ngunit hindi niya kayo dininig o pinakinggan man ang inyong tinig.<sup>46</sup> Kaya matagal na panahon kayong tumigil sa Kades, at alam ninyo kung gaano iyon.

#### Ang daan sa disyerto

**2**<sup>1</sup> At bumalik tayo at naglakad patungo sa disyerto sa daang papunta sa Dagat ng Mga Tambo, gaya ng iniutos sa akin ni Yawe. At matagal nating nilibot ang kabundukan ng Seir.

<sup>2</sup> At sinabi sa akin ni Yawe – <sup>3</sup>Matagal na kayong naglilibot sa kabundukang ito, lumiko kayo ngayon sa hilaga.<sup>4</sup> Iutos mo ito sa sambayanan: Dadaan kayo sa lupain ng inyong mga kamag-anak, ang mga taga-Seir na mga anak ni Esau. Katatakutan nila kayo, ngunit pakaingatan ninyong <sup>5</sup> huwag silang lusubin sapagkat hindi ko ibibigay sa inyo ang kanilang lupain ni kapisasong lupa na inyong tinutuntungan. Kay Esau ko ibinigay ang kabundukan ng Seir bilang kanyang pag-aari.<sup>6</sup> Babayaran ninyo sila ng pilak para sa inyong pagkain at inumin,<sup>7</sup> sapagkat pinagpala ka ni Yawe sa lahat mong gawa, at kasama mo siya sa iyong paglalakbay sa malawak na disyertong ito. Apatnapung taon mo nang kasama si Yawe, at kailanma’y di ka nagkulang ng anuman.

<sup>8</sup> Kaya dumaan tayo sa lupain ng ating mga kamag-anak na mga taga-Seir na mga anak ni Esau. Iniwan natin ang daan ng Araba papuntang Elat at Asion-Gaber, at lumiko tayo sa daang papunta sa disyerto ng Moab.

<sup>9</sup> At sinabi sa akin ni Yawe – Huwag mong lusubin ang Moab o ibuyong lumaban, sapagkat hindi ko ibibigay sa iyo ang alinman sa lupain nito. Ibinigay ko na ang Ar sa mga anak ni Lot bilang kanilang pag-aari.

<sup>10</sup> (Noong una’y mga Emim ang nakatira roon – isang bayang malaki, marami at sintangkad ng mga Anakim.<sup>11</sup> Itinuturing din silang

mga higante tulad ng mga Anakim, pero tinawag silang Emim ng mga Moabita.<sup>12</sup> Dati ring nakatira sa Seir ang mga Horeo, ngunit pinalayas sila at pinatay ng mga anak ni Esau. At sila ang tumira sa kanilang lugar tulad ng ginawa ng Israel sa lupaing kanilang pag-aari na bigay sa kanila ni Yawe.)

<sup>13</sup> At ngayon, tumawid kayo sa ilog ng Zared.

Nagpunta nga tayo sa ilog ng Zared.<sup>14</sup> Tatumpu’t walong taon na tayong naglalakad mula Kades-Barnea hanggang sa pagtawid natin sa ilog, hanggang pumanaw na ang buong henerasyon ng mga mandirigma, tulad ng sinabi ni Yawe.<sup>15</sup> Laban sa kanila maging ang kamay ni Yawe, hinayaan silang mamatay sa kampo hanggang sila ay maubos.

<sup>16</sup> Sa wakas, pagkamatay ng lahat ng mandirigma,<sup>17</sup> nakipag-usap sa akin si Yawe at kanyang sinabi – <sup>18</sup> Papisok ka ngayon sa mga hangganan ng Moab na katapat ng siyudad ng Ar,<sup>19</sup> at makakaharap mo ang mga Amonita. Huwag mo silang lusubin ni hamunin sapagkat hindi ko ibibigay sa iyo ang anumang lupain ng mga Amonita. Ibinigay ko na iyon sa mga anak ni Lot bilang pag-aari.

<sup>20</sup> (Itinuturing din inyong lupain ng mga higante na dating nakatira roon. Zommim ang tawag sa kanila ng mga Amonita.<sup>21</sup> Sila’y isang bayang malakas at marami, matatangkad at malalaking tulad ng mga Anakim. Subalit nilipol sila ni Yawe sa pamamagitan ng kamay ng mga Amonita na nagtaboy sa kanila at umangkin sa kanilang lupain,<sup>22</sup> tulad ng kanyang ginawa sa mga anak ni Esau na nasa Seir; nilipol nila ang mga Horeo at inangkin ang kanilang lupain hanggang ngayon.<sup>23</sup> Gayon din ang ginawa niya sa mga Heveo na nakatira sa mga kampo hanggang Gaza; pinalayas sila ng mga Caftoreong pumataya sa kanila at sumakop sa kanilang lugar.)

<sup>24</sup> Tumawid kayo sa Ilog Arnon. Tingnan ninyo, ibinibigay ko sa inyong mga kamay si Sihon, ang Amorreong hari ng Hesbon, sampu ng buo niyang lupain. Simulan mo ngayon din na angkinin ang kanyang lupain at makipaglaban sa kanya.<sup>25</sup> At sisimulan ko namang pagaghariin sa lahat ng bayan sa silong ng langit ang takot at sindak sa iyo. Marinig lamang nila ang pangalan mo’y manginginig silang parang babaeng nanganganak at masisiraan ng loob sa harap mo.

#### Ang tagumpay laban kina Sihon at Og at pagsakop sa kanilang lupain

<sup>26</sup> Mula sa disyerto ng Kedemot, nagpadala ako ng mga sugo kay Sihong hari ng Hesbon,

taglay ang pahatid na ito ng kapayapaan –<sup>27</sup> Padaanin mo ako sa iyong lupain, at sa daan lamang ako mananatili, hindi ako liliko sa kanan o sa kaliwa man. <sup>28</sup> Pagbilhan mo kami ng pagkain na babayaran namin ng salapi upang makakain kami, at ng tubig upang makainom kami. Padaanin mo lamang kami <sup>29</sup> tulad ng ginawa sa amin ng mga anak ni Esau na nasa Seir at ng mga Moabitang nasa Ar, hanggang makarating kami sa Jordan at makapasok sa lupaing ibinibigay sa amin ni Yaweng Diyos namin.

<sup>30</sup> Subalit hindi tayo pinadaan ni Sihong hari ng Hesbon, sapagkat pinagmatigas siya ni Yaweng Diyos ninyo upang ibigay siya sa ating mga kamay, tulad ng ginawa niya ngayon.

<sup>31</sup> At sinabi sa akin ni Yawe: ‘Tingnan mo, mula ngayo’y ibinibigay ko na sa iyo si Sihon at ang kanyang lupain’. Simulan mo nang sakupin ang kanyang lupain. <sup>32</sup> Kaya lumabas si Sihon kasama ang lahat niyang tauhan para harapin tayo at labanan sa Hasa. <sup>33</sup> At ibinigay siya sa atin ni Yaweng Diyos natin, at nalupig natin siya pati ang kanyang mga anak at lahat niyang tauhan. <sup>34</sup> Nang panahong iyon, nabihag natin ang lahat nilang siyudad at pinuksa ang mga ito para sa Diyos, pinatay ang lahat ng tagaroon, mga lalaki, mga babae at mga bata. Wala tayong itinirang buhay isa man, <sup>35</sup> liban sa mga hayop na kinuha natin, gaya ng mga nasamsam natin mula sa lunsod na ating sinakop.

<sup>36</sup> Mula sa siyudad ng Aroer na nasa tabi ng Ilog Arnon hanggang Galaad, walang nayon o siyudad na hindi natin nabihag: ang lahat ay ibinigay sa atin ni Yaweng Diyos natin <sup>37</sup> liban sa lupain ng mga Amonita na hindi natin ginalaw, ang mga pampang ng Ilog Yabok at ang mga siyudad sa kaburulan – ang lahat ng lugar na ipinagbawal sa atin ni Yaweng Diyos natin.

**3** <sup>1</sup> Sa pagbabalik natin, dumaan tayo sa landas papuntang Basan. Lumabas si Og na hari ng Basan, kasama ang lahat niyang tauhan para labanan tayo sa Edrei. <sup>2</sup> At sinabi sa akin ni Yawe – Huwag kang matakot sa kanya sapagkat ibinibigay ko siya sa iyong mga kamay pati ang buo niyang bayan at ang kanyang lupain. Gawin mo sa kanya ang ginawa mo kay Sihong Amorreo na haring taga-Hesbon. – <sup>3</sup> At ibinigay nga sa ating mga kamay ni Yaweng Diyos natin si Og na hari ng Basan at ang buo niyang bayan. At tinaga natin silang lahat, at walang iniwang buhay isa man.

<sup>4</sup> Sinakop natin noon ang lahat nilang siyudad, wala isa man sa animnapung siyudad ang

hindi natin naagaw sa kanila: ang buong rehiyon ng Argob na kaharian ni Og sa Basan. <sup>5</sup> Ang lahat ng ito’y mga siyudad na napapaderan nang mataas, may mga pinto at trangka, bukod sa napakaraming nayong walang pader.

<sup>6</sup> Pinuksa natin ang mga ito para kay Yawe, pinatay ang lahat ng tao, tulad ng ginawa natin kay Sihong hari ng Hesbon: pinuksa natin para kay Yawe ang lahat ng siyudad, ang mga lalaki, mga babae at mga bata. <sup>7</sup> Mga hayop lamang at mga nasamsam sa mga siyudad ang tanging itinira natin para sa ating sarili. <sup>8</sup> Inagaw natin nang panahong iyon ang lupain sa dalawang haring Amorreo, ang lupain sa kabilang ibayo ng Jordan mula sa Ilog Arnon hanggang Bundok Hermon <sup>9</sup> (Siryon ang tawag ng mga taga-Sidon sa Hermon, at Senir naman ang tawag dito ng mga Amorreo). <sup>10</sup> At nabihag natin ang lahat ng siyudad sa talampas at ang buong lupain ng Galaad at Basan hanggang Selka at Edrei, mga siyudad sa Basan na kaharian ni Og.

<sup>11</sup> (Si Og na hari ng Basan ang kahuli-huhiling nalalabi sa lahi ng mga higante. Makikita sa Rabba na siyudad ng mga Amonita ang kanyang kamang bakal na apat at kalahating metro ang haba, at dalawang metro naman ang lapad.)

<sup>12</sup> At napasaatin ang lupaing iyon. Ibinigay ko sa mga tribu ng Ruben at Gad ang kalahati sa kabundukan ng Galaad pati ang mga siyudad nito, mula sa Aroer sa tabi ng Ilog Arnon. <sup>13</sup> At ibinigay ko naman sa kalahati ng tribu ng Manases ang nalalabi sa Galaad at ang buong Basan na kaharian ni Og, kasama ang buong rehiyon ng Argob. Noo’y tinatawag na lupa ng mga higante ang buong lupain ng Basan.

<sup>14</sup> Kinuha ni Yair na anak ni Manases ang buong rehiyon ng Argob hanggang sa mga hangganan ng Gesuri at Maacati. Tinawag niya sa kanyang pangalan ang mga siyudad na ito na hanggang ngayo’y tinatawag na mga nayon ng Yair.

<sup>15</sup> Ibinigay ko ang bahagi ng Galaad kay Makir. <sup>16</sup> At para naman sa mga tribu ng Ruben at Gad, ibinigay ko ang lupain mula sa Galaad palusong hanggang Ilog Arnon (nasa kalagitnaan ng ilog ang hangganan) at hanggang Ilog Yabok na kahanggan ng lupain ng mga anak ni Amon. <sup>17</sup> Kahanggan nito sa kanluran ang Araba, at sa silangan nama’y ang Jordan mula sa Keneret hanggang sa dagat sa disyerto na tinatawag na Dagat Asin, sa paanan ng Bundok Pisga.

<sup>18-19</sup> Pagkatapos, iniutos ko noon sa inyo – Ibinigay sa inyo ni Yaweng ating Diyos ang

lupaing ito para angkinin. Ngunit ang inyong mga asawa, mga anak at mga alagang hayop (alam kong napakarami ng inyong mga hayop), sila lamang ang maiwan sa mga siyudad na ibinigay ko sa inyo. At lahat naman ng malalakas na lalaki ang mangungunang nasasandatahan sa kanilang mga kapatid na Israelita <sup>20</sup> hanggang bigyan sila ni Yawe ng lugar na kanilang mapagpapahingahan tulad ng pagbibigay niya sa inyo. At aangkinin din nila ang lupaing nasa kabilang ibayo ng Jordan na ibinigay sa inyo ni Yaweng Diyos ninyo. At pagkatapos, makabalik na ang bawat isa sa inyo sa sarili niyang pamanang bigay ko sa inyo.

<sup>21</sup> Iniutos ko rin noon kay Josue – Nakita ng inyong mga mata ang lahat ng ginawa ni Yaweng iyong Diyos sa dalawang haring iyon, at gayon din ang gagawin niya sa lahat ng kahariang pupuntahan mo. <sup>22</sup> Huwag kang matakot sa kanila sapagkat si Yaweng iyong Diyos mismo ang siyang lalaban para sa iyo.

<sup>23</sup> Pagkatapos, hiniling ko kay Yawe – <sup>24</sup> Yaweng aking Panginoon, sinimulan mo nang ipakita sa iyong lingkod ang iyong kadakilaan at ang lakas ng iyong kamay. Sapagkat sinong diyos sa langit o sa lupa ang makagagawa tulad ng ginawa mong kabayaniha't kagitingan? <sup>25</sup> Patawarin mo na ako para makita ko ang magandang lupain sa kabilang ibayo ng Jordan, ang magandang kabundukang iyon pati ang Lebanon.

<sup>26</sup> Subalit gawa ninyo kaya nagalit sa akin si Yawe at hindi ako pinakinggan. At sinabi ni Yawe sa akin – Tama na, huwag mo na akong kausapin pa tungkol dito. <sup>27</sup> Sa halip, umahon ka sa tuktok ng Bundok Pisga at mula roo'y tumingin ka sa kanluran hanggang sa hilaga, sa timog at sa silangan. Makikita mo ang lupain,

subalit hindi ka makatatawid sa Jordan. <sup>28</sup> Utusan mo si Josue, palakasin ang kanyang loob at patatagin, sapagkat siya ang mangunguna sa sambayanang ito sa pagtawid at siyang mama-mahagi sa kanila ng lupaing makikita mo.

<sup>29</sup> Kaya nanatili tayo sa lambak na katapat ng Bet-Peor.

### Isabuhay ang batas

**4** • <sup>1</sup> At ngayon, Israel, dinggin mo ang mga tuntunin at mga batas na itinuturo ko sa iyo, upang maisabuhay mo ang mga ito. At mabubuhay ka at makapasok at maaangkin ang lupaing ibinigay sa iyo ni Yaweng Diyos ng inyong mga ninuno.

<sup>2</sup> Huwag mong dagdagan ni bawasan ang iniutos ko sa iyo. Ngunit tuparin mo ang mga utos ni Yaweng iyong Diyos na iniutos ko sa iyo. <sup>3</sup> Nakita ng inyong mga mata ang ginawa ni Yawe kay Baal-Peor at sa tanang naglingkod sa kanya: pinuksa sila ni Yaweng iyong Diyos. <sup>4</sup> Subalit kayong naging matapat kay Yaweng iyong Diyos ay buhay pa ring lahat ngayon.

<sup>5</sup> Tingnan ninyo, ayon sa iniutos sa akin ni Yaweng aking Diyos, itinuturo ko sa inyo ang mga tuntunin at mga batas upang maisabuhay ninyo ang mga ito sa lupaing pupuntahan ninyo para angkinin. <sup>6</sup> Tuparin ninyo at isabuhay ang mga ito, sapagkat ito ang inyong dunong at talino

• **4.1** Isang aral ang inilalahad ni Moises mula sa mga lumipas na karanasan, at para hikayatin tayong sumunod sa Batas ng Diyos, inaanyayahan niya tayong imulat ang ating mga mata: *Kayong naging matapat kay Yaweng inyong Diyos ay buhay pa ring lahat ngayon, samantalang nangamatay na ang iba. Sa piling ng maraming "patay" na nababalisa at naglalaban-laban sa ating daigdig, buhay pa rin ang may pananampalataya. At isa pa'y Anong bansa ang may napakadakila at makatarungang mga tuntunin at mga batas tulad ng Batas na ito?*

Subalit may mga pagkakataon sa ating buhay na abut-abot ang mga tukso, at pakiwari nati'y makakataupo tayo ng kaligayahan kung iiwan natin ang utos ng Diyos. Ngunit nasa batas ng Diyos ang kaligayahan at hindi ito nangangailangan ng ating pagsang-ayon: *huwag mong dagdagan ni bawasan.*

*Anong bansa ang napakadakila at may mga diyos na napakalapit sa kanila tulad ni Yawe? Mga huwad*

na kaibigan at bunga ng ating imahinasyon ang mga diyos. Nilalaro natin ang mga ito at sinisikap na mahulog sa atin ang kanilang loob para magkatotoo ang ating mga plano. Subalit sumasaatin ang Diyos sa kabuuan ng kanyang misteryo, lubos na sumasaatin ngunit hindi natin abot. Gayong hindi natin siya nakikita, nakikilala natin siya nang buong katiyakan. At sa tuwing lumalapit siya sa atin, iniwan niya tayong may kapanatagan.

Iginigiit ng Biblia na totoo at talagang nangyari ang mga naturang pakikisangkot ng Diyos sa kasaysayan ng tao: *Huwag mong kalilimutan ang mga bagay na nakita ng inyong mga mata* (9). Totoo ngang pagkalipas pa ng mga dantaon saka isinulat ang istorya ni Moises at marami nang pangyayari sa paglalakbay ng mga Israelita sa disyerto ang naging mga alamat. Subalit hindi mabubuo ang mga alamat tungkol sa manna, sa ulap at sa pagtawid sa dagat kung hindi naranasan ng pamayanan ng Israel ang Kalinga ng

sa harap ng mga bansa. Kapag narinig nila ang lahat ng tuntunin na ito, sasabihin nilang – Walang bayang sintalino at sindunong ng dakilang bansang ito. <sup>7</sup>Sapagkat anong bansa ang napakadakila at may mga diyos na napakalapit sa kanila tulad sa atin ni Yaweng ating Diyos sa tuwing tatawag tayo sa kanya? <sup>8</sup>At anong bansa ang napakadakila at may makatarungang mga tuntunin at mga batas tulad ng Batas na ito na ibinibigay ko sa iyo ngayon?

<sup>9</sup>Subalit mag-ingat ka at ingatan ang

Diyos at ang malakas niyang kamay sa mga pagkakataong iyon. Sa bawat araw na lumipas, nakita ng Israel ang Diyos bilang isang ama na umaakay sa kanyang anak (Dt 1:31).

#### RELIHIYON AT PANANAMPALATAYA

Laging lumilitaw ang dalawang salitang ito pag pinag-uusapan ang ating relasyon sa Diyos. Kaya kailangan nating malaman ang ibig sabihin ng “relihiyon” at “pananampalataya”.

“Relihiyoso” ang mga tao noong unang panahon tulad ng marami ngayon: naniniwala sila na likha ng Diyos-na-Maykapal ang daigdig na tinitirahan nila. Kaya nakakatagpo tayo sa lahat ng matatandang relihiyon, gayundin sa mga unang pahina ng Biblia, ng mga salaysay ng paglikha, na nagbibigay-liwanag sa simula ng daigdig at ng sangkatauhan. Yamang ang Maykapal ang may-akda ng paglikha, siya lamang ang makapagbibigay ng mga tuntunin para sa maayos na pag-andar nito: mangyari pa, kasama sa mga salaysay ng bawat relihiyon ang mga utos tungkol sa moralidad. Ang Diyos ng relihiyon (o mga diyos sapagkat laganap ang politeismo) ay pinaglingkuran ng kaparian na nagpapasalamat sa kanya sa ngalan ng mga tao para sa mga biyaya niya sa mga ito at sumasamo na muli niyang gawin ito sa papasok na taon. Kaya binubuo ang mga kapistahang panrelihiyon unang-una ng pasasalamat at mga unang bunga, tulad ng nakikita natin sa mga teksto tungkol sa mga ritwal na Matandang Tipan.

Likas na konserbatibo ang relihiyon, sapagkat tinitiyak nito ang mabuting kaayusan ng daigdig; wala itong “pag-asa”: wala tayong inaasahang bago, kundi maibigay ng bukas, tulad ngayon, ang ating kinakailangan sa mundong ito.

Sa pagbubukas ng Biblia, sa ating “pagpapahayag ng pananampalataya”, napapansin nating tayo man ay relihiyoso; di ba’t sinasabi natin: “sumasampalataya ako sa Diyos amang Makapangyarihan-sa-lahat, na Maylalang ng langit at lupa”? Pero ang relihiyong ito na ating ipinahahayag ay lubusan nang napalitan ang anyo bunga ng pananampalataya: Ang Diyos na Maykapal ang naghayag ng kanyang sarili sa bayang Israel na pinili mula sa kawalang-hanggan para maging kanyang “saksi sa piling ng mga bansa.” Sa loob ng

iyong sarili, huwag mong kalilimutan ang mga bagay na nakita ng iyong mga mata ni iwawaglit ang mga ito sa iyong puso sa lahat ng araw ng iyong buhay. Ngunit ituro mo ang mga ito sa iyong mga anak at mga apo.

• <sup>10</sup>Nakatayo kayo sa harap ni Yawe sa Bundok Horeb nang sabihin niya sa aking – Tipunin mo sa harap ko ang sambayanan nang marinig nila ang aking mga salita. Sa gayo’y matututo silang magkaroong-pitagan sa akin habang

mga dantaon, inihayag ng diyos ang kanyang sarili sa kasaysayan ng Israel: inaakay niya ang kanyang bayan tulad ng pag-akay ng ama sa kanyang anak (Dt 1:31), patungo sa isang kapunuang hindi kayang maisip ni malirip (Ef 1:15-23; 3:14-21; Col 1:9-14; 1:26-27).

Ipinakilala ng Diyos kung sino talaga siya; pinapupunta niya tayo sa isang pakikipag-isa ng walang-hanggang pakikipagmahalan sa kanya (Jn 17:21). Kaya nga ang pag-asa, kahit sa kahulugan man lamang ni Pablo (Rom 8:24-25), ay nasa pinakapuso ng ating pananampalataya; at kung pumapailanlang palagi ang ating pasasalamat patungo sa Diyos para sa mga biyaya niya sa atin, lalo itong pumapailanlang, sa antas na di-mapapantayan, patungo sa Amang ito na naghanda sa atin upang matanggap natin ang ating bahagi sa mana ng mga banal na nasa kanyang kaharian ng kaliwanagan, patungo sa kanya “na nagligtas sa atin sa kapangyarihan ng dilim, at inilipat sa kaharian ng kanyang pinakamamahala na Anak” (Col 1:12-13).

• 10. Ginugunita ni Moises ang karanasan sa Sinai (na tinatawag ding Bundok Horeb) sapagkat sa karanasan nakaugat ang pananampalataya. Sa pagsisikap ni Pablong patatagin sa kanilang pananampalataya ang mga Kristiyanong natutuksong lumihis ng landas, ipapaalaala niya sa kanila ang kahanga-hangang karanasan nila sa pagpasok sa Iglesya (Gal 3:1; Heb 12:18).

*Walang nakitang anyo, boses lamang ang narinig ninyo* (12). Pansinin ang pagkakaiba ng *pagkakita* at ng *pagkarinig*. Narito ang tamang pagkakaiba ng huwad na pagsamba at tunay na pananampalataya.

Sa mga huwad na relihiyon, ang tao ang lumilikha ng kanyang mga diyos (mga diyos na sinauna o makabago tulad halimbawa ng isang lider o isang ideolohiya) na ayon sa sarili niyang paraan ng *pagkakita* (o pagtingin) at pag-intindi sa kahulugan ng buhay. Ang tao ang siyang nagpipinta ng kanyang mga diyos at umiimbento ng kanyang katotohanan ayon sa sarili niyang pag-iisip na nakatuon lamang sa nakikita, may dagliang bisa at puwedeng pakinabangan at gamitin.

Subalit ang tunay na pananampalataya ay nakaugat sa *narinig* na salita: tingnan Rom 10:14-17. Mapa-lad ang mga naniniwala gayong hindi nakakita!

sila'y nabubuhay sa lupaing iyon at ituturo nila ang mga salitang ito sa kanilang mga anak.

<sup>11</sup> Pagkatapos, lumapit pa kayo at tumayo sa paanan ng bundok. Naglalagablab ito at abot hanggang langit ang apoy sa gitna ng makapal na ulop at madilim na ulap. <sup>12</sup> At kinausap kayo ni Yawe mula sa apoy. Narinig ninyo ang ugong ng mga salita, ngunit walang nakitang anumang anyo, boses lamang ang narinig ninyo. <sup>13</sup> Ipinaalam niya sa inyo ang kanyang Pakikipagtipan kung saan niya iniutos sa inyo na tuparin ang kanyang sampung utos na isinulat niya sa dalawang tapyas na bato. <sup>14</sup> At inutusan naman niya ako na ituro sa inyo ang mga tuntunin at mga batas upang maisabuhay ninyo ang mga ito sa lupaing magiging inyo.

<sup>15</sup> Pakaisipin ninyong mabuti ang inyong gagawin. Wala kayong nakitang anumang anyo nang kausapin kayo ni Yawe nang araw na iyon mula sa apoy sa Bundok Horeb. <sup>16</sup> Kaya huwag kayong magpapakabulok, huwag kayong gagawa ng diyus-diyusan o rebultong korteng lalaki o babae, <sup>17</sup> o kaanyo ng anumang hayop sa lupa, o ng anumang uri ng ibong lumilipad sa langit, <sup>18</sup> o ng anumang gumagapang sa lupa, o ng anumang uri ng isda sa tubig sa ilalim ng lupa. <sup>19</sup> Sa pag-

tingala mo sa langit, at makita ang araw, ang buwan, ang mga bituin, at lahat ng hukbo ng langit, huwag kang paeeng-ganyong yukuan ang mga ito para sambahin at paglingkuran bilang mga diyos. Sapagkat iniwan ni Yaweng iyong Diyos ang mga iyon para sa lahat ng bansa sa silong ng langit, <sup>20</sup> subalit pinili niya kayo at inilabas mula sa Ehipto kung saan kayo sinubok sa apoy, upang maging sariling sambayanan niya tulad ninyo ngayon.

<sup>21</sup> Gawa ninyo kaya nagalit sa akin si Yawe at isinumpa niya na hindi ako makatatawid sa Jordan at hindi makapasok sa magandang lupaing ibinibigay bilang pamana sa inyo ni Yaweng Diyos ninyo. <sup>22</sup> Sa lupaing ito ako mamamatay at hindi makatatawid sa Jordan. Subalit kayo ang makatatawid at magmamay-ari sa magandang lupaing iyon. <sup>23</sup> Kaya pakainngatan mong huwag limutin ang Pakikipagtipan sa iyo ni Yaweng iyong Diyos, at huwag kang gumawa ng anumang uri ng diyus-diyusan, tulad ng iniutos sa iyo ni Yaweng iyong Diyos. <sup>24</sup> Sapagkat si Yaweng iyong Diyos ay apoy na tumutupok, isang Diyos na seloso.

• <sup>25</sup> Kapag nagkaanak ka na at nagkaapo, at tumanda ka na sa lupain, huwag

Naniniwala tayo sa katotohanang isinasalin sa atin ng Iglesyang bayan ng Diyos. Para sa Kristiyano, walang kuwenta ang anumang "pagbubunyag" o "mensahe mula sa Diyos" na tinatanggap ninuman, kung hindi ito lubos na katugma at nakasalalay, unang-una, sa Salita ng Diyos, pati na rin sa iglesya na siyang pinili ng Diyos para maging saksi at tagapanagot ng kanyang salita (Gawa 10:41).

*Huwag kayong gagawa ng diyus-diyusan o rebultong korteng lalaki o babae* (16). Naritong muli ang pagbabawal na gumawa ng anumang larawan ng Diyos. Tingnan ang paliwanag sa Ex 20:4. Maging larawan pa man ito ng anumang nilikhang puwersa (gaya ng araw) o litrato ng kung sinong lider o sagisag ng anumang grupo (ng inang-bayan, partido...), walang anumang bagay na nilikha na maituturing na Diyos. Hindi rin ipinahihintulot na ilarawan ang Diyos dahil siya ay Banal, na ibig sabih'y hindi siya katulad ng anumang puwedeng isipin o ilarawan ng tao sa kanyang imahinasyon.

*Huwag kang paengganyong yukuan ang mga*

*ito para sambahin.* Wala siyempreng nagsasalita ngayon tungkol sa pagsamba sa isang tao o bagay. Subalit ang pagsamba ay kapareho rin ng pagsusuko ng sarili sa anuman o kaninuman. Marami ang naglilingkod sa mga pulitikal na diyos o sa diyos ng konsumerismo.

• 25. Ipinapaalaala sa atin ng mga linyang ito ang talinhaga ng waldas na anak (Lc 15).

Dahil ang Israel ang bayang pinili ng Diyos, may mas mabigat itong responsabilidad. Regalo ni Yawe ang kanilang lupa at mawawala ito sa kanila sa paglayo nila sa kanya. Kayat nabuhay ang Israel alinsunod sa panuntunan ng Unang Tipan sa Sinai. Mga materyal na regalo, kasaganaan, mga lupa at kapanatagan ang kanilang inaasahan sa Diyos. At walang ibang parusang ipinakita sa kanila si Yawe kundi ang pagkatapon sa bandang huli: ang pag-alis nila sa magandang lupaing iyon.

Ngunit naroon din naman ang pangako: *Ngunit hahanapin mo roon si Yaweng iyong Diyos.*



kayong magpapakabulok sa pagkakaroon ng mga diyus-diyusan at paggawa ng masama sa paningin ni Yaweng iyong Diyos. Kapag ginalit ninyo siya, <sup>26</sup> ganap kayong maglalaho sa lupaing aangkinin ninyo pagkatawid ninyo sa Jordan. Saksi ang langit at lupa sa aking babala – hindi kayo magtatagal doon kundi tiyak na malilipol.

<sup>27</sup> Pangangalatin kayo ni Yawe sa mga bayan, at iilan lamang ang matitira sa inyo sa mga bansang pagdadalhan sa inyo ni Yawe. <sup>28</sup> Doo'y papaglilingkurin kayo sa kanilang mga diyos, na gawang kamay ng tao, at yari sa bato at kahoy, na hindi nakakikita o nakaririnig, ni kumakain o nakaaamoy. <sup>29</sup> Ngunit hahanapin mo roon si Yaweng iyong Diyos, at mata-tagpuan mo siya kung hahanapin mo siya nang buo mong puso at nang buo mong kaluluwa <sup>30</sup> sa gitna ng iyong pighati. Kapag nangyari ito sa mga huling araw, babalik ka kay Yaweng iyong Diyos, at makikinig ka sa kanyang tinig. <sup>31</sup> Sapagkat si Yaweng iyong Diyos ay Diyos na maawain, hindi ka niya pababayaan o pupuksain, o lilimutin kaya ang Pakikipagtipang sinumpaan niya sa iyong mga ninuno.

### Pinili ka ng Diyos

- <sup>32</sup> Magtanong ka tungkol sa mga panahong nagdaan mula sa pinakaunang araw nang likhain ng Diyos ang tao sa lupa. Magtanong ka mula sa magkabilang dulo ng daigdig – Nagkaroon na ba ng pambihirang bagay tulad nito? May narinig na bang tulad nito noong una? <sup>33</sup> May bayan na bang nanatiling buhay matapos marinig ang tinig ng Diyos na buhay, tulad mo matapos mo siyang

marinig na nagsasalita mula sa gitna ng apoy?

<sup>34</sup> Kailan ma'y walang diyos na nagtangkang dumating para ikuha ang kanyang sarili ng isang sambayanan mula sa piling ng isa pang bayan sa pamamagitan ng mga pagsubok at mga tanda, ng mga kababalaghan at digmaan, nang may malakas na kamay at nakaunat na bisig, nang may kakila-kilabot na bagay tulad ng lahat ng ginawa ni Yawe para sa inyo sa Ehipto na nakita ng inyong mga mata.

<sup>35</sup> Ipinakita sa iyo ang lahat ng ito upang malaman mong Diyos si Yawe, at wala nang iba liban sa kanya. <sup>36</sup> Ipinarinig niya sa iyo ang kanyang tinig mula sa langit, upang supilin ka. At ipinakita niya sa iyo sa lupa ang kanyang malaking apoy, at narinig mo nga ang kanyang mga salita mula sa apoy. <sup>37</sup> Dahil mahal niya ang iyong mga ninuno, pinili niya ang kanilang inapong sumunod sa kanila, at siya mismo sa kanyang malakas na kapangyarihan ang naglabas sa iyo sa Ehipto. <sup>38</sup> Pinalayas niya sa harap mo ang mga bansang mas malaki at mas malakas kaysa iyo, at pinapasok ka niya sa kanilang lupaing ibinigay niya ngayon sa iyo bilang pamana.

<sup>39</sup> Kaya itanim mo sa iyong puso na si Yawe lamang ang Diyos sa langit sa itaas at sa lupa sa ibaba, at wala nang iba.

<sup>40</sup> Tuparin mo ang mga tuntunin at mga utos na iniutos ko sa iyo ngayon, at mapapabuti ka at ang iyong mga anak na susunod sa iyo. At mabubuhay ka nang matagal sa lupaing ibinigay sa iyo magpakailanman ni Yaweng iyong Diyos.”

• 32. *Kailanma'y walang kakila-kilabot na ginawa* (34). Tingnan ang paliwanag sa 4:9.

Marami ang nag-aakala na “paniniwala sa Diyos” ang siyang importante sa Biblia. Malaking pagkalito ang hatid ng pananalitang ito. Ang pananampalata sa Biblia ay hindi paniniwalang buhay at may

Diyos, o makapangyarihan ang Diyos o puwede tayong tulungan ng Diyos. Sa halip, ang importante sa Biblia ay ang pagkapili ng Diyos sa Israel para sa isang natatanging misyon sa mundo at ang Diyos ang kaisa-isahang Diyos at kaiba sa lahat ng bayan ang Israel.

**Pangalawang “pagsasalita ni Moises”**

• <sup>41</sup> *Ibinukod ni Moises ang tatlong siyudad sa kabilang ibayo ng Jordan sa gawing silangan* <sup>42</sup> *kung saan makapupunta para kupupin ang sinumang di-sinasadyang nakapatay ng kanyang kapwa na kailan ma'y di naman niya nakagalit. Makapupunta siya sa alinman sa mga siyudad na ito at maililigtas niya ang kanyang sarili.*

<sup>43</sup> *Ito ang mga siyudad: ang Basar sa talampas ng disyerto para sa tribu ng Ruben, ang Ramot ng Galaad para sa tribu ng Gad, at ang Golan sa Basan para sa tribu ng Manases.*

<sup>44</sup> Ito ang Batas na itinadhana ni Moises sa mga anak ng Israel. <sup>45</sup> Ito ang mga deklarasyon, mga tuntunin at mga batas na sinabi ni Moises sa mga anak ng Israel pagkalabas nila sa Ehipto, <sup>46</sup> sa kabilang ibayo ng Jordan sa kapatagang katapat ng Bet-Peor sa lupain ni Sihong taga-Hesbon na hari ng mga Amorreo na nalupig ni Moises at ng mga anak ng Israel paglabas nila mula sa Ehipto. <sup>47</sup> At inangkin nila ang kanyang lupain pati ang lupain ni Og na hari ng Basan, ang dalawang haring Amorreo sa silangan ng Jordan, <sup>48</sup> mula sa Aroer sa hangganan ng Ilog Arnon hanggang sa Bundok Siryon na tinatawag ding Hermon – <sup>49</sup> ang buong kapatagan mula sa silangan ng Jordan hanggang Dagat na Patay sa paanan ng Bundok Pisga.

**Isa pang paglalahad ng Sampung Utos**

**5** <sup>1</sup> Tinipon ni Moises ang buong Israel at sinabi sa kanila: “Pakinggan mo, Israel, ang mga tuntunin at mga batas na itinuturo ko sa iyo sa araw na ito upang matutuhan mo at maisabuhay ang mga ito. <sup>2</sup> Si Yaweng Diyos natin ay nakipagtipan sa atin sa Horeb, <sup>3</sup> hindi lamang sa ating mga ninuno nakipagtipan si Yawe kundi pati sa atin, sa ating lahat na nariritong buhay ngayon. <sup>4</sup> Kinausap kayo nang harap-harapan ni Yawe mula sa apoy sa bundok. <sup>5</sup> At tumayo naman ako roon sa pagitan ninyo at ni Yawe upang ipaabot sa inyo ang salita ni Yawe, sapagkat hindi kayo makaahon sa bundok dahil sa takot sa malaking apoy. Ito ang sabi niya –

<sup>6</sup> Ako si Yaweng iyong Diyos na naglabas sa iyo mula sa lupain ng Ehipto, mula sa bahay ng pagkaalipin. <sup>7</sup> Huwag kang magkakaroon ng ibang diyos sa harap ko.

<sup>8</sup> Huwag kang gagawa para sa iyong sarili ng diyus-diyusan o anumang imaheng nililok na kaanyo ng anumang nasa kalangitan sa itaas o nasa lupa sa ibaba o nasa mga tubig sa ilalim ng lupa. <sup>9</sup> Huwag kang yuyuko o sasamba sa kanila, sapagkat akong si Yaweng Diyos mo ay selosong Diyos. Pinarurusahan ko ang mga anak hanggang sa ikatlo at ikapat na henerasyon dahil sa kasamaan ng kanilang mga magulang na namumuhi sa akin. <sup>10</sup> Subalit nagpapakita ako ng walang maliw na pagmamahal sa libo mang henerasyon sa mga nagmamahal sa akin at sumusunod sa aking mga utos.

<sup>11</sup> Huwag mong gamitin sa mali ang pangalan ni Yaweng iyong Diyos sapagkat hindi pinababayaan ni Yawe na di napaparusahan ang gumagamit sa kanyang pangalan nang walang katuturan.

<sup>12</sup> Ipangilin mo ang Araw ng Pahinga at pabanalin ito, tulad ng iniutos sa iyo ni Yaweng iyong Diyos. <sup>13</sup> Anim na araw kang magtatrabaho para gawin ang lahat mong gawain, <sup>14</sup> ngunit araw ng pahinga kay Yaweng iyong Diyos ang ikapitong araw. Huwag kang gagawa ng anumang trabaho – ikaw man o ang iyong anak na lalaki o babae ni ang iyong mga alipin, o ang iyong baka o asno o alinman sa mga hayop mo, ni ang dayuhang nasa loob ng iyong bakuran. Magpapahingang tulad mo ang iyong mga alipin. <sup>15</sup> Alalahanin mong dati kang alipin sa lupain ng Ehipto at mula roo'y inilabas ni Yaweng iyong Diyos nang may malakas na kamay at nakaunat na bisig. Kaya iniutos sa iyo ni Yawe na ipangilin mo ang araw ng Pahinga.

<sup>16</sup> Igalang mo ang iyong ama at ina, tulad ng iniutos sa iyo ni Yaweng iyong Diyos upang humaba ang iyong buhay at mapabuti ka sa lupaing ibinibigay sa iyo ni Yaweng iyong Diyos.

<sup>17</sup> Huwag kang papatay.

<sup>18</sup> Huwag kang makikiapid.

<sup>19</sup> Huwag kang magnanakaw.

<sup>20</sup> Huwag kang sasaksi nang mali laban sa iyong kapwa.

<sup>21</sup> Huwag mong pagnasahan ang maybahay ng iyong kapwa. Huwag mong pag-imbutan ang bahay ng iyong kapwa, o ang kanyang bukirin o mga alipin niyang lalaki o babae, o ang baka niya o asno o anumang kanya.

• 41. Dito nagsisimula ang pangalawang “Diskurso ni Moises.”

Muling inilalahad ng talata 5:1-22 ang Sampung Utos sa paraang katulad na katulad sa Exodo 20:2.

Binibigyang-diin naman sa talata 5:23-31 ang kalooban ng Diyos na makatagpo ng isang taong

pupuwedeng humarap sa kanya sa ngalan ng lahat. Nasa pagiging tagapamagitan o kinatawan ng Israel ang karangalan ni Moises.

5:29. Layunin ng Batas ng Diyos na paligayahin tayo. Dito nahahayag ang pag-ibig ng Diyos bilang ama.

<sup>22</sup>Ito ang mga salitang sinabi ni Yawe sa buong pagtitipong nasa bundok nang may malakas na tinig mula sa gitna ng apoy at madilim na ulap at makapal na ulop. Ito lamang ang kanyang sinabi, at isinulat niya ang mga ito sa dalawang tapyas na bato na ibinigay niya sa akin. <sup>23</sup>Narinig ninyo ang tinig na iyon sa gitna ng dilim, habang naglalagablab ang bundok. At lumapit sa akin ang lahat ng pinuno ng inyong mga tribu kasama ang mga matatanda ninyo, <sup>24</sup>at kanilang sinabi – Masdan, ipinamalas sa atin ni Yaweng ating Diyos ang kanyang luwalhati at kadakilaan, at narinig natin ang kanyang boses mula sa gitna ng apoy. Alam namin na ang pakikipag-usap ng Diyos sa tao ang siyang nagbibigay-buhay sa tao. <sup>25</sup>Ngunit ngayo’y mamamatay kaming nilalamon ng malaking apoy na ito kung patuloy naming maririnig ang boses ni Yaweng Diyos natin. <sup>26</sup>Sino ang makapananatiling buhay matapos marinig ang boses ng Diyos na buhay na nagsasalita buhat sa apoy, tulad ng ginawa niya ngayon sa atin? <sup>27</sup>Mabuti pang ikaw ang lumapit para pakinggan ang lahat ng sasabihin sa iyo ni Yaweng ating Diyos. At sabihin mo na lamang sa amin ang sasabihin sa iyo ni Yaweng Diyos natin. Makikinig kami at susunod.

<sup>28</sup>Narinig ni Yawe ang inyong mga salita at sinabi niya sa akin – Narinig ko ang sinabi sa iyo ng sambayanang ito; maganda ang kanilang sinabi. <sup>29</sup>Maging ganito nawang lagi ang kanilang kalooban, magkaroon nawa sila ng pitagan sa akin at tuparin ang lahat kong utos upang mapabuti sila at ang kanilang mga anak magpakailanman. <sup>30</sup>Tumindig ka at sabihin sa kanilang bumalik sa kanilang mga tolda.

<sup>31</sup>Ngunit maiwan ka rito sa akin at ituturo ko sa iyo ang lahat ng utos, tuntunin at batas na ituturo mo sa kanila upang maisabuhay nila ang mga ito sa lupaing ibibigay ko sa kanila para angkinin.

<sup>32</sup>Pakaingatan ninyong isakatuparan ang mga iniutos sa inyo ni Yaweng Diyos ninyo.

Huwag kayong liliko sa kanan o sa kaliwa. <sup>33</sup>Lumakad kayo sa lahat ng daang iniutos sa inyo ni Yaweng Diyos ninyo, at mabubuhay kayo, mapapabuti at lalawig ang inyong mga araw sa lupaing sasakupin ninyo.

### **Makinig ka, Israel: si Yawe ang kaisa-isahan**

**6** <sup>1</sup>Ito ang mga utos, mga tuntunin at mga batas na iniutos sa akin ni Yawe na ituro sa inyo upang matupad ninyo ang mga ito sa lupaing magiging inyo. <sup>2</sup>Sa lahat ng araw ng iyong buhay, magkaroon ka ng pitagan kay Yaweng Diyos mo, at tuparin ang lahat niyang tuntunin at utos na itinuturo ko sa iyo ngayon at sa iyong mga anak at mga inapo, upang humaba ang buhay mo.

<sup>3</sup>Kaya makinig ka, Israel, tuparin mo ang mga ito. Kapag isinabuhay mo ang mga ito, mapapabuti ka at dadami sa lupaing dinadaluyan ng gatas at pulot-pukyutan, tulad ng ipinangako sa iyo ni Yaweng Diyos ng iyong mga ninuno.

<sup>4</sup>Makinig ka, Israel! Si Yaweng Diyos natin ay Isang-Yawe. <sup>5</sup>Mahalin mo si Yaweng iyong Diyos nang buo mong puso, nang buo mong kaluluwa at nang buo mong lakas. <sup>6</sup>Isapuso mo ang mga salitang ito na iniutos ko sa iyo ngayon. <sup>7</sup>Ulit-ulitin mo ang mga ito sa iyong mga anak. Pag-usapan ang mga ito sa pag-upo mo sa iyong tahanan at sa paglakad mo sa daan, sa iyong paghiga at sa iyong pagbangon. <sup>8</sup>Itatak mo ang mga ito sa iyong kamay bilang tanda, at maging paalalang lagi sa pagitan ng iyong mga

• **6.1** *Makinig ka, Israel! Si Yaweng Diyos natin ay Isang-Yawe.* Ang mga bersikulong ito ang Kredo ng mga Judio, na kinaugalian na nilang dasalin araw-araw. Ang tekstong ito ang tinutukoy ni Jesus nang tanungin nila siya tungkol sa pinakaimportanteng utos. Tingnan ang Marco 12:28 at ang paliwanag tungkol dito.

*Mahalin mo si Yawe nang buo mong puso.* Nang mga unang panahong iyon, hindi ganap na dimakasarili ang pag-ibig kay Yawe. Alam ng Israel na sa pagsagot nito sa pag-ibig ng Diyos na pumili sa kanya ay nasa tamang landas sila at gagantimpalaan siya ng Diyos ng kapayapaan at materyal na kasaganaan.

*Isapuso mo ang mga salitang ito:* ituon sa mga ito ang iyong isip para maging maayos ang iyong pag-iisip at mahusgahan ang lahat alinsunod sa mga pamantayang ito.

*Ulit-ulitin mo ang mga ito sa iyong mga anak:* dahil alam mong pananagutan mo ang kanilang pananampalataya.

*Itatak mo ang mga ito sa iyong kamay,* o ang mga ito ang umakay sa iyong mga kilos.

*Maging paalalang lagi sa pagitan ng iyong mga mata,* para hindi mo maalala ang mga ito kung kailan huli na at wala nang ibang magagawa kundi taghuyan ang iyong mga pagkakamali.

mata. <sup>9</sup>lukit mo ang mga ito sa mga haligi ng pinto ng iyong bahay at sa mga pin-tuan ng iyong siyudad.

<sup>10</sup>Huwag mong kalilimutan si Yawe kapag dinala ka na niya sa lupaing ipina-ngako niya sa iyong mga ninunong sina Abraham, Isaac at Jacob. Sapagkat bi-bigyan ka niya ng malaki at magandang mga siyudad na hindi mo itinayo, <sup>11</sup>ng mga bahay na punung-puno ng lahat ng mabu-buting bagay na hindi mo naman pinuno, ng mga balon na hindi mo hinukay, ng mga ubasan at mga taniman ng olibona hindi mo naman tinamnan. Kapag nakakain ka na at nabusog, <sup>12</sup>huwag mong kalilimutan si Yawe na naglabas sa iyo mula sa Ehipto, mula sa bahay ng pagkaalipin. <sup>13</sup>Magka-roon ka ng pitagan kay Yaweng iyong Diyos, paglingkuran siya at gamitin ang kanyang Pangalan sa iyong panunumpa.

<sup>14</sup>Huwag ninyong sundan ang ibang mga diyos, mga diyos ng mga bansang nakapalibot sa iyo, <sup>15</sup>sapagkat si Yaweng iyong Diyos na kapiling mo ay Diyos na seloso, baka mag-apoy ang kanyang galit

sa iyo at maglaho ka sa balat ng lupa. <sup>16</sup>Huwag mong subukin si Yaweng Diyos ninyo, tulad ng ginawa ninyo sa Massa.

<sup>17</sup>Isakatuparan mo ang utos ni Yaweng Diyos ninyo, at ang kanyang mga kautusan at mga deklarasyong ipinag-utos niya sa iyo. <sup>18</sup>Gawin ang tama at mabuti sa mata ni Yawe upang mapabuti ka, makapasok at maangkin ang magandang lupaing ipi-nangako ni Yawe sa iyong mga ninuno, <sup>19</sup>matapos niyang palayasin sa harap mo ang lahat mong kaaway, gaya ng sabi ni Yawe.

• <sup>20</sup>At kung tanungin ka ng iyong anak balang araw – Ano po ba ang mga deklarasyon, mga tuntunin at mga batas na ito na ipinag-utos sa inyo ni Yaweng Diyos natin? <sup>21</sup>Sasabihin mo sa iyong anak – Dati tayong mga alipin ni Paraon sa Ehipto, subalit inilabas tayo ni Yawe mula sa Ehipto nang may malakas na kamay. <sup>22</sup>At nakita namin ang dakila at kakila-kilabot na mga tanda at kababalaghang ginawa niya laban sa Ehipto, laban kay Paraon at sa buo niyang sambahayan. <sup>23</sup>Inilabas niya tayo mula roon upang ihatid tayo at ibigay sa atin ang lupaing ipinangako niya sa ating mga ninuno. <sup>24</sup>Iniutos

*Iukit mo ang mga ito sa mga pintuan ng iyong siyudad, o ang mga ito ang pamahalain sa buhay pang-ekonomiya at panlipunan.*

*Si Yawe ay Diyos na seloso: tingnan Ex 20:5. Maraming nabibigla sa pananalitang ito. Pero meron ba namang tunay na pag-ibig na walang partikular na klase ng pagseselos, hindi'yung laging takot sa kataksilan ng minamahal? Ipinahihiwatig nitong pananalitang "Diyos na seloso" sa dahop at sinaunang wika, ang pangunahing katangian ng Diyos – napakahiwaga. Hindi lamang siya Pag-ibig, gaya ng gustong sabihin ng marami, Mangingibig pa siya. Hindi sapat na sabihing mahal tayong lahat ng Diyos sa pananaw ng kabutihang panlahat: pinipili niya kung sinong mamahalin niya at ang bawat isa ang lahat sa kanya.*

*Sinasabi na sa atin ng pananalitang ito kung ano ang sanhi ng pagkamangha ni Pablo pag nagsalita siya ng tungkol sa predestinasyon, o ang pag-ibig ng Diyos na pumili sa atin bago pa man nalikha ang mundo (Rom 8:31-39; Ef 1:1). Pag sinabing seloso ang Diyos, ang ibig sabihin nito'y hindi niya matatalikuran ang pakikipagmahalan at katapatan na inaasahan niya sa kanyang mga minamahal. Ipakikita ng Israel ang selos na ito ng Diyos sa mga katakot-takot na pagsubok na ipinadadala niya sa kanyang bayan: ang pinakamapait na pagsubok na titiisin natin sa buhay na ito ay bale-wala kung ihahambing sa nililikha ng Diyos sa atin.*

*Kapag nakakain ka na, huwag mong kalilimutan*

*si Yawe. Waring nalimutan na ito ng buong moderong sibilisasyon. Pakiramdam ng tao'y siya ang panginoon ng siyensiya, ng teknolohiya at ng mundo. At mas grabe pa kaysa rito ang pagpapatangay niya sa hangaring kontrolin ang sanlibutan at sarili naman niya mismo ang mawala.*

• 20. Ipinagdiriwang taun-taon ng mga Israelita ang Paskuwa. Kaya isinagawa ng bawat pamilya ang mga seremonya ng piyestang ito sa isang salu-salong panrelihiyon. Kapag nagkakatiapon na sila sa hapag, isa sa mga bata ang magtatanong sa ama: "Itay, ano po ba itong gagawin natin?" At isinasagot naman ng ama: "Dating nasa Ehipto ang ating mga ninuno bilang mga alipin ni Paraon..." Matutunghayan natin sa sumusunod na mga linya ang kredong ito, ang pagpapahayag na ito ng pananampalataya ng Israel. Hindi sapat para sa Israelita ang basta "maniwalang may Diyos", kundi kailangan niyang alalahanin ang mga pagpapala ng Diyos sa lumipas na panahon para magpasalamat sa kanya.

Gayundin naman laging nililingon ng Kristiyano ang nakaraan para kilalanin ang mga kagandahang-loob sa kanya ng Ama, at pati na sa buong sangkatauhan. Ang misa ang pinakapuso ng panalangin sa Iglesya. At dito tayo nagpapasalamat sa Diyos para sa kaligtasang hatid sa daigdig ng kamatayan at pagkabuhay ni Kristo.

Ang mga materyal na pangako sa Israel ay larawan ng mga pangako ng Diyos sa kanyang Iglesya. Hindi na

sa atin ni Yawe na isabuhay ang lahat ng tun-tuning ito, at magkaroon ng pitagan kay Yaweng ating Diyos upang lagi tayong mapabuti at mabuhay tulad ngayon. <sup>25</sup>Magiging mabuti nga tayo at kalugud-lugod sa kanyang paningin kung tutuparin natin at isasabuhay ang mga utos na ito gaya ng kanyang iniutos sa atin.

**7** <sup>1</sup>Kapag dinala ka na ni Yawe sa lupaing pupuntahan mo at aangkinin, at itinaboy na niya sa harap mo ang maraming bansa—ang mga Heteo, Gergaseo, Amorreo, Kananeo, Pereceo, Heveo at Hebuseo—pitong bansang mas marami at mas malakas kaysa iyo, <sup>2</sup>kapag ibinigay niya ang mga ito sa iyong mga kamay at malupig mo sila, pupuksain mo silang lahat ayon sa batas ng anatema.

Huwag kang makikipagtipan ni maaawa sa kanila. <sup>3</sup>Huwag kang magpapakasal sa kanila; huwag mong ibinigay ang iyong mga anak na dalaga sa mga binata nila, ni kunin ang kanilang mga dalaga para sa iyong mga anak na binata. <sup>4</sup>Sapagkat hihikayatin nila ang iyong mga anak na binata na talikuran ako para sambahin ang mga banyagang diyos. At mag-aapoy ang galit ni Yawe sa inyo at agad kayong lilipulin. <sup>5</sup>Subalit ito ang dapat ninyong gawin sa kanila: gibain ang kanilang mga altar at durugin ang kanilang mga sagradong bato, wasakin ang mga sagra-dong poste nila at sunugin ang kanilang mga diyus-diyusan.

### **Ginagantimpalaan ng Diyos ang mga tapat sa kanya**

<sup>6</sup>Isa kang bayang banal para kay Yaweng iyong Diyos. Pinili ka ni Yawe mula sa lahat ng bayan sa balat ng lupa upang maging sariling sambayanan niya. <sup>7</sup>Ibinigkis ni Yawe ang kanyang sarili sa iyo at ikaw ang pinili, hindi dahil ikaw ang pinakamarami sa lahat ng bayan (sapagkat ikaw pa nga ang pinakakaunti). <sup>8</sup>Nguni pinili ka niya sapagkat mahal ka niya at upang tuparin ang pangakong binitawan niya sa iyong mga ninuno. Kaya inilabas ka ni Yawe nang may malakas na kamay

at tinubos ka sa bahay ng pagkaalipin at mula sa kamay ni Paraong hari ng Ehipto.

<sup>9</sup>Kaya alamin mong mabuti na si Yaweng iyong Diyos ay Diyos, ang matapat na Diyos. Nananatili siyang matapat sa kanyang pakikipagtipan, at abot sa libong henerasyon ang kanyang walang maliw na pag-ibig sa mga nagmamahal sa kanya at tumutupad sa kanyang mga utos. <sup>10</sup>Ngunit pinarurusahan niya ang namumuhi sa kanya at kaagad na sinusuklian.

<sup>11</sup>Kaya tuparin mo ang utos, mga tuntunin at mga batas na iniutos ko sa iyo ngayong isabuhay. <sup>12</sup>Kung pakikinggan mong mabuti ang mga batas na ito, tutuparin at isasabuhay, tutuparin naman ni Yawe ang kanyang pakikipagtipan sa iyo at ang walang maliw na pag-ibig na ipinangako niya sa iyong mga ninuno.

<sup>13</sup>Mamahalin ka niya, pagpapalain at pararamihin.

Pagpapalain niya ang bunga ng iyong sinapupunan at ang bunga ng iyong lupa—ang iyong trigo, ang iyong bagong alak at sariwang langis—ang mga anak ng iyong bakahan at tupahan sa lupaing ipinangako niya sa iyong mga ninuno na ibibigay sa iyo.

<sup>14</sup>Pagpapalain ka niya nang higit sa alinmang bayan. Di magkakaroon ng lalaki o babaeng baog sa piling mo o sa iyong hayupan. <sup>15</sup>Itataboy ni Yawe mula sa iyo ang lahat ng karamdaman; hindi niya ilalapat sa iyo ang alinman sa mga salot sa Ehipto na alam mo. Subalit ilalapat niya ang mga ito sa lahat ng namumuhi sa iyo.

mga ani at mga tupa ang kanyang inaasam kundi ang pagdami ng mga sumasampalataya at ang paglago ng mga katangian ni Kristo sa kanila.

Inilalahad ng talata 8:1-6 ang kahulugan ng paglalakbay sa disyerto. Panahon iyon ng pagsubok. Naging dukha ang Israel subalit hindi nagkulang ang tulong ng Diyos.

*Pinakain ka niya ng manna upang ipakita sa iyo na hindi lamang sa tinapay nabubuhay ang tao kundi sa lahat ng namumutawi sa bibig ni Yawe mabubuhay ang tao. Ang mannang tinanggap nila ay sagisag lamang ng isa pang pagkaing kailangan ng tao at nagmumula sa bibig ng Diyos: ang kanyang salita (tingnan ang paliwanag sa Ex 16:16).*

<sup>16</sup>Kaya ubusin mo ang lahat ng bayang ibinibigay sa iyong mga kamay ni Yaweng Diyos mo. Huwag mo silang kaawaan ni paglingkuran ang kanilang mga diyos, sapagkat magiging bitag iyon para sa iyo.

<sup>17</sup>Sasabihin mo siguro sa iyong puso – Mas marami kaysa akin ang mga bansang ito, paano ko sila mapapalayas? <sup>18</sup>Ngunit huwag kang matakot sa kanila. Alalahanin mong mabuti ang ginawa ni Yaweng iyong Diyos kay Paraon at sa buong Ehipto. <sup>19</sup>Nakita ng iyong mga mata ang mga kakila-kilabot na pagsubok at mga tanda at mga kahanga-hangang bagay, ang malakas na kamay at nakaunat na bisig na ginamit ni Yaweng iyong Diyos upang ikaw ay palayain. Gayon din ang gagawin ni Yaweng Diyos mo sa lahat ng bayang kinatatakan mo ngayon. <sup>20</sup>Ipadadala sa kanilang Yaweng Diyos mokahit mgabubuyog hanggang mapawi ang mga natirang buhay na nagtatago mula sa iyo.

<sup>21</sup>Huwag kang masindak sa kanila sapagkat kapiling mo si Yaweng iyong Diyos, malakas na Diyos at dapat katakutan.

<sup>22</sup>Si Yaweng Diyos mo mismo ang dahan-dahang magpapalayas sa mga bansang ito sa iyong harap. Hindi mo sila sabay-sabay na malilipol, kung hindi'y dadami ang mababangis na hayop laban sa iyo.

<sup>23</sup>Ibibigay sila sa iyo ni Yaweng iyong Diyos at lilituhin sila hanggang mapuksang lahat.

<sup>24</sup>Ibibigay ni Yawe sa iyong mga kamay ang kanilang mga hari upang burahin mo ang kanilang mga pangalan sa silong ng langit. Walang makatatayo laban sa iyo hanggang mapuksa mo sila. <sup>25</sup>Sunugin mo ang mga nililok na imahen ng mga diyos nila at huwag pag-imbutan ang ginto o pilak na nakabalot sa mga ito. Huwag mo itong angkinin, kung hindi'y mabibitag ka nito sapagkat kasuklam-suklam ito kay Yaweng iyong Diyos. <sup>26</sup>Huwag kang mag-uuwing kasuklam-suklam na bagay sa bahay mo, kung hindi'y isusumpa ka ring tulad nito. Lubos mong kasuklaman at kamuhian ito sapagkat anatema o isinumpa ito.

### **Huwag kalimutan ang Diyos sa panahon ng kasaganaan**

**8** <sup>1</sup>Pakaingatan ninyong tuparin ang bawat utos na iniuutos ko sa inyo ngayon upang kayo'y mabuhay at dumami, at makapasok at maangkin ang lupaing ipinangako ni Yawe sa inyong mga ninuno.

<sup>2</sup>Alalahanin mo ang lahat ng daang pinagdalan sa iyo sa disyerto ni Yaweng Diyos mo sa loob ng apatnapung taong ito. Pinapaghirap ka niya at ginutom upang subukan ka at malaman ang nasa iyong puso, kung tutuparin mo nga ang kanyang mga utos o hindi. <sup>3</sup>Subalit pina-kain ka niya ng manna na hindi mo alam ni ng iyong mga ninuno upang ipakita sa iyo na hindi lamang sa tinapay nabubuhay ang tao, kundi sa lahat ng namumutawi sa bibig ni Yawe mabubuhay ang tao. <sup>4</sup>Ni hindi man lang namulmol ang suot mo, o namaga ang iyong paa sa loob ng apatnapung taong iyon. <sup>5</sup>Kaya unawain mo sa iyong puso na dinisiplina ka ni Yawe gaya ng pagdisiplina ng isang ama sa kanyang anak.

<sup>6</sup>Tuparin mo ang mga utos ni Yaweng iyong Diyos, lumakad ka sa kanyang mga daan at magkaroong-pitagan sa kanya. <sup>7</sup>Sapagkat dinadala ka ni Yaweng iyong Diyos sa magandang lupain, lupain ng mga ilog at batis, ng mga bukal na umaagos sa mga lambak at mga burol, <sup>8</sup>lupain ng trigo at sebada, ng mga ubasan at mga puno ng igos at ng iba pang mga prutas, lupain ng langis ng olibo at pulot-pukyutan, <sup>9</sup>lupaing kung saan hindi ka kakain ng tinapay sa karukhaan at hindi ka mangangailangan ng anuman, lupaing may bakal ang mga bato at may mina ng tanso ang mga burol.

<sup>10</sup>Kakain ka hanggang mabusog, at pagpapalain mo si Yaweng Diyos mo para sa magandang lupaing bigay niya sa iyo.

<sup>11</sup>Kaya pakaingatan mong huwag limutin si Yaweng iyong Diyos sa di pagtupad sa kanyang mga utos, mga batas at mga tuntuning iniuutos ko sa iyo ngayon. <sup>12</sup>At kapag nakakain ka na at nabusog, kapag nakapagtayo ka na ng magagandang bahay at nakatira na sa mga ito, <sup>13</sup>kapag dumami na ang iyong hayupan, kapag sagana ka na sa ginto at pilak, at dumami na ang lahat mong ari-arian, <sup>14</sup>huwag maging palalo ang iyong puso at huwag limutin si Yaweng iyong Diyos na naglabas sa iyo mula sa lupain ng Ehipto, mula sa bahay ng pagkaalipin. <sup>15</sup>Siya ang umakay sa iyo para makalampas sa malawak at nakatatakot na disyertong puno ng mga “apuy-apuyang” ahas at mga alakdan, isang lupaing tigang at walang tubig. Subalit pinabukal niya ang tubig para sa iyo mula sa napakatigas na bato. <sup>16</sup>At pinakain ka niya sa

disyerto ng mannang hindi alam ng iyong mga ninuno.

Pinapaghirap ka niya at sinubok upang mapabuti ka sa bandang huli, <sup>17</sup>kung hindi'y sasabihin mo sa iyong sarili – Yumaman ako sa sarili kong kayod at lakas. <sup>18</sup>Alalahanin mo si Yaweng iyong Diyos, siya ang nagbigay sa iyo ng lakas para yumaman, para pagtibayin tulad ngayon ang Pakikipagtanggap sinumpaang niya sa iyong mga ninuno.

<sup>19</sup>Ngunit kung lilimutin mo si Yaweng Diyos mo at susunod sa ibang mga diyos, kung sasambahin mo sila at yuyukuan, ngayon pa ma'y binabalaan na kita na tiyak ka ngang mapupuksa. <sup>20</sup>Tulad ng mga bansang pinuksa ni Yawe sa harap mo, gayon ka rin niya pupuksain dahil sa hindi mo pagsunod kay Yaweng iyong Diyos.

**9** <sup>1</sup>Makinig ka, Israel! Tatawid ka ngayon sa Jordan para agawan ang mga bansang mas malaki at mas malakas kaysa iyo, mga bansang may naglalakihang mga siyudad na abot hanggang langit ang mga pader. <sup>2</sup>Isang bayang marami at matatangkad – ang mga Anakim na nakita mo at nabalitaang walang makatatalo sa kanila. <sup>3</sup>Subalit makikita mo ngayon si Yaweng iyong Diyos na mangunguna sa iyo gaya ng tumutupok na apoy. Pupuksain niya sila at ipaiilalim niya sila sa iyo. At aagawin mo ang lupain sa kanila at agad silang lilipulin tulad ng sabi sa iyo ni Yawe.

<sup>4</sup>Kapag itinaboy na sila sa harap mo ni Yaweng iyong Diyos, huwag mong isaloob na – Dinala ako rito ni Yawe para angkinin ang lupaing ito dahil sa sarili kong kabutihan. Ngunit pinalayas ni Yawe ang mga bansang iyon sa harap ninyo dahil sa kanilang kasamaan. <sup>5</sup>Hindi dahil sa iyong kabutihan o dahil dapat kang gantimpalaan kaya ka makapapasok para angkinin ang kanilang lupain. Dahil ito sa kasamaan ng mga bansang iyon kaya sila palalayasin ni Yawe sa harap mo bilang katuparan ng salitang binitawan niya sa iyong mga ninunong sina Abraham, Isaac at Jacob.

#### Isa kang bayang mapaghimagsik

• <sup>6</sup> Kaya alamin mong mabuti na ibinigay sa iyo ni Yaweng iyong Diyos ang magandang

• **9.6** Ang Israel ay *isang bayang matigas ang ulo*. Ganito natin isinasalin ang pananalitang “bayang matigas ang batok”, o mahirap akayin. Panunumbat lang kaya ito? Mula sa simula’y isa nang bayang may kasarinlan ang Israel at lubhang ipinaglalaban ang kanyang kalayaan. Hindi nila kailanman sinamba ang kani-

lupaing ito para angkinin hindi dahil sa iyong kabutihan, sapagkat isa ka ngang bayang matigas ang ulo. <sup>7</sup>Alalahanin mo at huwag kaligtaan kung paano mo ginalit sa disyerto si Yaweng iyong Diyos. Sapagkat naging mapaghimagsik ka na kay Yawe mula pa sa araw na lumabas ka sa Ehipto hanggang dumating ka sa lugar na ito.

<sup>8</sup>At sa Horeb, ginalit ninyo si Yawe kaya binalak niya kayong puksain sa kanyang poot. <sup>9</sup>Umahon ako sa bundok para tanggapin ang mga tapyas na bato, ang mga tapyas ng Pakikipagtanggap pinagtibay sa inyo ni Yawe. Apatnapung araw at apatnapung gabi akong nanatili sa bundok, hindi kumakain o umiinom. <sup>10</sup>At ibinigay sa akin ni Yawe ang dalawang tapyas na bato na sinulatan ng daliri ng Diyos. Nasa mga ito ang lahat ng salitang sinabi sa inyo ni Yawe sa bundok mula sa apoy, sa Araw ng Pagtitipon.

<sup>11</sup>Ibinigay sa akin ni Yawe ang dalawang tapyas na bato, ang mga tapyas ng Pakikipagtanggap, pagkatapos ng apatnapung araw at apatnapung gabi. <sup>12</sup>At sinabi ni Yawe sa akin – Lumusong ka agad mula rito dahil nagpakabulok ang iyong bayan na inilabas mo mula sa Ehipto. Kay dali nilang lumihis mula sa daang iniutos ko sa kanila at gumawa sila ng tinunaw na diyus-diyusan para sa kanilang sarili.

<sup>13</sup>At sinabi pa sa akin ni Yawe – Nakikita ko ang sambayanang ito; sila nga’y isang bayang matigas ang ulo! <sup>14</sup>Pabayaang mo ako para puksain sila at pawiin ang kanilang pangalan sa silong ng langit. At gagawin kitang isang bansang mas malakas at mas marami kaysa kanila. <sup>15</sup>Kaya bumaba ako mula sa naglalagablab na bundok, tangan sa aking mga kamay ang dalawang tapyas ng Pakikipagtanggap. <sup>16</sup>At nakita ko: nagkasala nga kayo kay Yaweng inyong Diyos, at gumawa kayo ng guyang tinunaw na metal. Kay dali ninyong lumihis mula sa daang iniutos sa inyo ni Yawe! <sup>17</sup>Kayat hinawakan ko ang dalawang tapyas na bato at ibinalibag ang mga ito, at nadurog ang mga ito sa paningin ng lahat.

<sup>18</sup>Pagkatapos, nagpatirapa ako sa harap ni Yawe, at tulad noong una, apatnapung araw at apatnapung gabi akong hindi kumain ni uminom dahil sa lahat ng kasalanan ninyo sa paggawa ng masama sa paningin ni Yawe hanggang

lang mga pinuno kundi lagi nang nakikipagtalo at nakikipag-away sa lahat, kahit na sa Diyos. Ang talinhaga ng waldas na anak ay tumutulung sa atin na maunawaan kung bakit mahal na mahal ng Diyos ang bayang ito at kung bakit hanggang ngayo’y ito pa rin ang “panganay na anak” ng Diyos sa lahat ng bansa sa lupa.

siya ay magalit. <sup>19</sup> Natakot ako dahil sa galit at poot ni Yawe sa inyo sapagkat gusto niya kayong puksain. Ngunit muli akong pinakinggan ni Yawe.

<sup>20</sup> Galit na galit din si Yawe kay Aaron para puksain siya. Kaya ipinanalangin ko rin noon si Aaron. <sup>21</sup> Tungkol naman sa kasalanan – ang guyang iyon na ginawa ninyo – kinuha ko iyon at inihagis sa apoy, dinurog at giniling na simpino ng alabok. Itinapon ko ang pulbos sa ilog na umaagos pababa sa bundok.

<sup>22</sup> Ginalit din ninyo si Yawe sa Tabera at Massa, at sa Kibrothatava. <sup>23</sup> At nang paalisin kayo ni Yawe sa Kades-Barnea, sinabi niyang – Umahon kayo at angkinin ang lupaing bigay ko sa inyo – ngunit muli kayong naghimagsik sa utos ni Yaweng inyong Diyos. Hindi ninyo pinaniwalaan si Yawe, ni pinakinggan ang kanyang tinig. <sup>24</sup> Naging mapaghimagsik na kayo kay Yawe mula pa sa araw na makilala ko kayo.

<sup>25</sup> Kaya apatnapung araw at apatnapung gabi akong nagpatirapa sa harap ni Yawe sapagkat sinabi ni Yaweng pupuksain niya kayo. <sup>26</sup> Nanalangin ako kay Yawe, at sinabi – O Yaweng Panginoon, huwag mong puksain ang iyong sambayanan, ang sarili mong ari-arian na tinubos mo sa iyong kadakilaan at inilabas mula sa Ehipto nang may malakas na kamay. <sup>27</sup> Alalahanin mo ang iyong mga lingkod na sina Abraham, Isaac at Jacob. Huwag mong tingnan ang katigasan ng ulo ng bayang ito, o ang kanilang kasamaan o kasalanan, <sup>28</sup> kung hindi'y sasabihin ng bansang pinagkunan mo sa amin – Hindi nakaya ni Yawe na dalhin sila sa lupaing ipinangako niya sa kanila at ayaw na niya sa kanila kaya niya sila inilabas para patayin sa disyerto. <sup>29</sup> Ngunit sila ang iyong sambayanan, ang sarili mong ari-arian na inilabas mo sa pamamagitan ng iyong malakas na kapang-yarihan at ng iyong nakaunat na bisig.

**10** <sup>1</sup> Nang panahong iyon, sinabi sa akin ni Yawe – Suminsel ka ng dalawang tapyas na bato tulad ng una, at umahon ka rito sa akin sa bundok. Gumawa ka rin ng isang

kabang yari sa kahoy. <sup>2</sup> Isusulat ko sa mga tapyas ang mga salitang nasa unang mga tapyas na sinira mo. At ilalagay mo ang mga ito sa kaban.

<sup>3</sup> Kaya gumawa ako ng kabang yari sa kahoy na akasya, at suminsel ng dalawang tapyas na bato tulad ng una. At umahon ako sa bundok, hawak ang dalawang tapyas. <sup>4</sup> Isinulat naman ni Yawe sa mga tapyas ang isinulat niya noon sa una, ang sampung salitang sinabi niya sa inyo sa bundok mula sa apoy, sa Araw ng Pagtitipon. At ibinigay sa akin ni Yawe ang mga ito.

<sup>5</sup> Nang bumaba ako mula sa bundok, inilagay ko ang mga tapyas sa kabang ginawa ko, at naroroon ang mga ito gaya ng iniutos sa akin ni Yawe.

<sup>6</sup> Nagpunta ang mga anak ng Israel sa mga balon ng Bene-Yakan, at dumaan sa Mosera. Doon namatay si Aaron, at doon din siya inilibing; at ang kanyang anak na si Eleazar ang humalili sa kanya bilang pari. <sup>7</sup> Mula roon, naglakbay sila sa Gudgoda, at mula sa Gudgoda patungong Yotbata na lupain ng mga ilog at mga bukal. <sup>8</sup> Noon ibinukod ni Yawe ang tribu ni Levi upang sila ang bumuhay sa Kaban ng Pakikipagtipan ni Yawe, at tumayo sa harap ni Yawe at maglingkod sa kanya, at magbasbas sa pagtawag sa kanyang Pangalan, tulad ng ginagawa nila hanggang ngayon. <sup>9</sup> Kaya walang kaparte si Levi sa pamana ng kanyang mga kapatid. Si Yawe ang kanyang mana, tulad ng sinabi sa kanya ni Yaweng inyong Diyos.

<sup>10</sup> At apatnapung araw at apatnapung gabi akong nanatili sa bundok, at pinakinggan din ako ni Yawe noon, at hindi niya niloob na puksain ka. <sup>11</sup> At sinabi sa akin ni Yawe – Tumindig ka at pamunuan ang sambayanan ito upang makapasok sila at maangkin ang lupaing ipinangako ko sa kanilang mga ninuno na ibibigay sa kanila.

### Paglingkuran at mahalín ang Diyos

• <sup>12</sup> At ngayon, Israel, ano pa ang hinihingi sa iyo ni Yaweng inyong Diyos kundi ang magkaroon ka ng pitagan kay

• **10.12** Inilalahad dito ang dalawang utos na pinag-isa naman ni Jesus.

*Mahalin mo ang Diyos at paglingkuran siya nang buo mong puso at nang buo mong kaluluwa.* Pag-ibig na sagot sa pag-ibig ng Diyos: “Sapagkat ibinuklod ni Yawe ang kanyang sarili sa iyong mga magulang. Minahal niya sila, at pagkatapos ay kayo naman ang minahal niya.” Pansinin ang pagkakasunud-sunod na ito: ang Diyos ang unang nagmamahal at pumipili, at saka natin sinasagot ang kanyang pag-ibig at sinisikap itong ipahayag sa ating pagsunod. Una ang awa ng

Diyos, at gaya ng ipaaalaala sa atin ni Pablo, walang sinumang makapagmamagaling ng kanyang mga kabutihan at karapatan sa harap ng Diyos (Rom 3:20).

*Dalisayin ang inyong mga puso.* Mas tumpak na sinasabi ng tekstong ito: *isagawa ang “pagtutuli” ng puso* (tingnan Genesis 17).

*Ang biyuda, ang ulila, ang dayuhan.* Pagmamahal sa mga nangangailangan ang sagot sa pag-ibig ng Diyos. Nang panahong iyon, sila mismo ang mga taong naghihikahos sa isang lipunang wala pang malinaw na panlipunang hanay ng mga tao. Subalit sa



Yaweng iyong Diyos at lumakad sa lahat niyang daan? Mahalin mo siya at paglingkuran si Yaweng iyong Diyos nang buo mong puso at nang buo mong kaluluwa. <sup>13</sup>Tuparin ang mga utos ni Yawe at ang kanyang mga tuntuning iniutos ko sa iyo ngayon para sa iyong kapakanan.

<sup>14</sup>Tingnan mo! Kay Yaweng iyong Diyos ang langit at ang himpapawid, ang sangkalupaan at lahat ng naririto. <sup>15</sup>Ngunit ang iyong mga ninuno lamang ang inibig mahalin ni Yawe. Pinili niya ang kanilang mga inapo na sumunod sa kanila – kayo mismo – mula sa lahat ng bansa, tulad ngayon.

<sup>16</sup>Dalisayin ninyo ang inyong mga puso at huwag nang maging matigas ang ulo kay Yawe <sup>17</sup>sapagkat si Yaweng inyong Diyos ang Diyos ng mga diyos at Panginoon ng mga panginoon. Diyos na dakila, malakas at kagila-gilalas! Wala siyang kinikilingan at hindi siya tumatanggap ng suhol. <sup>18</sup>Iginagawad niya ang katarungan sa mga ulila at mga biyuda; at mahal niya ang mga dayuhan, binibigyan niya sila ng pagkain at damit. <sup>19</sup>Kaya mahalin mo ang mga dayuhan sapagkat naging dayuhan din kayo sa lupain ng Ehipto. <sup>20</sup>Magkaroon ka ng pitagan kay Yaweng iyong Diyos, paglingkuran siya, kumapit sa kanya at tawagin ang kanyang Pangalan sa iyong panunumpa. <sup>21</sup>Siya ang iyong dangal, siya ang iyong Diyos na gumawa para sa iyo ng mga dakila at kagila-gilalas na bagay na iyon na nakita ng iyong mga mata. <sup>22</sup>Pipitumpung katao lamang ang

iyong mga ninuno nang bumaba sila sa Ehipto, ngunit ngayo'y ginawa ka ni Yaweng sindami ng mga bituin sa langit.

**11** • <sup>1</sup>Kaya mahalin mo si Yaweng iyong Diyos at tuparin sa lahat ng araw ang ipinag-utos niya sa iyo – ang kanyang mga tuntunin, mga batas at mga utos. <sup>2</sup>Kayong mga kausap ko ngayon ang may-alam nito. At hindi sa inyong mga anak na hindi nakakita at di nakaalam sa pagdisiplina ni Yaweng inyong Diyos, ni sa kanyang kadakilaan, sa kanyang malakas na kamay at nakaunat na bisig. <sup>3</sup>Pero kayo ang nakasaksi sa mga tanda at mga kababalaghang ginawa niya sa Ehipto laban kay Paraong hari ng Ehipto at sa buong bayan niya. <sup>4</sup>At pati sa ginawa niya sa hukbo ng Ehipto, sa mga kabayo at mga karwahe nito nang tabunan niya sila sa mga tubig ng Dagat ng Mga Tambo sa paghabol nila sa inyo. At pinuksa nga sila ni Yawe hanggang sa araw na ito.

<sup>5</sup>Alalahanin din ninyo ang ginawa sa inyo ni Yawe sa disyerto, hanggang makarating kayo sa lugar na ito, <sup>6</sup>ang ginawa niya kina Datan at Abiram na mga anak ni Eliab mula sa tribu ng Ruben, nang ngumanga ang lupa at lulunin sila mula sa buong Israel, kasama ang buo nilang pamilya, ang kanilang mga tolda at lahat ng may buhay na kanilang ari-arian. <sup>7</sup>Nakita ng inyong mga mata ang lahat ng dakilang bagay na ito na ginawa ni Yawe. <sup>8</sup>Kaya tuparin ninyo ang lahat ng utos na iniutos ko sa iyo ngayon upang lumakas kayo at makapasok at maangkin ang lupaing inyong pupuntahan. <sup>9</sup>At hahaba ang inyong buhay sa lupaing ipinangako ni Yawe sa inyong mga ninuno na ibibigay sa

daigdig natin ngayo'y may buong mga hanay at mga bayan ang nasa sitwasyon ng biyuda, ulila at dayuhan ng mga panahong iyon.

Sa kasalukuyang panahon, ang pagmamahal na ito sa mga nangangailangan ay madalas na nangahulugan ng pagtatalaga ng sarili sa mga mas mababang hanay sa lipunan. *Ang Diyos ang maggagawad sa kanila ng katarungan.* Kung hindi natin alam kung paano kusang makakamit ang katarungang ito sa pamamagitan ng mga paraang itinuturo ng Ebanghelyo, ang Diyos ang siyang maggagawad ng katarungan sa mas radikal na paraan.

• **11.1** “Sinabi ko sa inyo na nakasaksi sa mga himala: tandaan ninyo.” Inuulit ang parehong mga aral. Patuloy na magiging panatag ang Israel sa lupain nito kung hindi kalilimutan ng mga darating na salinlahi ang ginawa ni Yawe para sa kanilang mga ninuno. Kaya ang mga nakasaksi sa mga kahanga-hangang gawa ng Diyos ay may obligasyong ituro ang mga iyon sa kanilang mga anak.

Hindi isang doktrina ang pananampalataya kundi ang pagdiskubre sa Diyos na kumikilos, sa Diyos na tagapagpalaya. Nakikita natin siya sa ating buhay, sa buhay ng pamayanang Kristiyano na bumabago sa mga nakikipag-ugnayan dito.

kanila at sa kanilang inapo, lupaing dinadaluyan ng gatas at pulot-pukyutan.

<sup>10</sup>Sapagkat ang lupaing pupuntahan ninyo para angkinin ay di tulad ng lupain ng Ehipto na inyong pinanggalingan. Pagkapaghasik mo roo'y kailangan ka pang magdilig sa pama-magitan ng lakas ng iyong mga bisig, tulad sa isang gulayan. <sup>11</sup>Subalit ang lupaing pupuntahan mo para angkinin ay lupain ng mga bundok at mga lambak na ulang galing sa langit ang iniinom ng lupa. <sup>12</sup>Alaga ni Yaweng iyong Diyos ang lupaing iyon at laging nakatuon dito ang mga mata ni Yaweng iyong Diyos mula sa simula hanggang katapusan ng taon.

<sup>13</sup>Kung susundin ninyong mabuti ang mga utos na iniutos ko sa inyo ngayon, kung mahaalin ninyo si Yaweng inyong Diyos at paglilingkuran siya nang buo ninyong puso at nang buo ninyong kaluluwa, <sup>14</sup>bibigyan ko ng ulan ang inyong lupain sa panahon nito, sa panahon ng taglagas at tagsibol, at aanihin ninyo ang inyong trigo, bagong alak at langis. <sup>15</sup>Bibigyan ko ng damo ang iyong parang para sa iyong mga hayop at kakain ka hanggang mabusog. <sup>16</sup>Pakaingatan ninyong huwag maengganyo ang inyong puso. Kung lilihis kayo at maglilingkod sa ibang mga diyos at yuyuko sa kanila, <sup>17</sup>mag-aapoy laban sa inyo ang galit ni Yawe. Sasarhan niya ang langit at hindi na uulan, hindi na mamumunga ang lupa at dagli kayong maglalaho sa magandang lupaing ibinibigay sa inyo ni Yawe.

<sup>18</sup>Itanim ninyo sa inyong mga puso't kaluluwa ang mga salita kong ito. Itatak mo ang mga ito sa inyong kamay bilang tanda at maging paalala sa pagitan ng inyong mga mata. <sup>19</sup>Ituro ninyo ang mga ito sa inyong mga anak. Pag-usapan ang mga ito maging sa pag-upo mo sa iyong tahanan o sa iyong paglakad, sa iyong paghiga at sa iyong pagbangon. <sup>20</sup>lukit mo ang mga ito sa mga haligi ng pinto ng iyong bahay at sa mga pintuan ng iyong siyudad. <sup>21</sup>At mabubuhay kayo nang matagal pati ang inyong mga anak sa lupaing ipinangako ni Yawe sa inyong mga ninuno na ibibigay sa kanila. At mananatili ka roon habang ang langit ay nasa itaas ng lupa.

<sup>22</sup>Sapagkat kung tutuparin ninyong mabuti

ang lahat ng utos na ito na iniutos kong isabuhay ninyo, ang mahaln si Yaweng Diyos ninyo at lumakad sa lahat niyang daan at kumapit sa kanya, <sup>23</sup>itataboy ni Yawe ang lahat ng bansang ito sa harap ninyo, at maaagaw ninyo ang lupain sa mga bansang mas malaki at mas malakas kaysa inyo.

<sup>24</sup>Magiging inyo ang lahat ng tuntungan ninyo, masasakop ninyo mula sa disyerto hanggang Lebanon, at mula sa Ilog Eufrates hanggang sa dagat sa kanluran. <sup>25</sup>Walang sinumang makatatayo laban sa inyo. Saanman kayo pumunta, ilalatag ni Yaweng inyong Diyos ang takot at pagkasindak sa inyo sa buong lupain, gaya ng sabi niya sa inyo.

• <sup>26</sup>Tingnan ninyo, iniharap ko sa inyo ngayon ang pagpapala at ang sumpa. <sup>27</sup>Pagpapala kung susundin ninyo ang mga utos ni Yaweng inyong Diyos na iniutos ko sa inyo ngayon, <sup>28</sup>at sumpa kung susuwayin ninyo ang naturang mga utos ni Yaweng Diyos ninyo at lilihis mula sa daang iniutos ko sa inyo ngayon upang sumunod sa ibang mga diyos na hindi naman ninyo kilala. <sup>29</sup>Kapag dinala na kayo ni Yaweng inyong Diyos sa lupaing pupuntahan ninyo para angkinin, magkasabay ninyong ipapahayag ang pagpapalang ito sa Bundok Garizim at ang sumpang ito sa Bundok Ebal. <sup>30</sup>(Nasa kabilang ibayo ng Jordan ang mga bundok na ito, sa kabila ng daang pakanluran, sa lupain ng mga Kananeong nasa Araba, sa tapat ng Gilgal, malapit sa malalaking puno ng More.) <sup>31</sup>Tatawid kayo ngayon sa Jordan para puntahan at angkinin ang lupaing ibinibigay sa inyo ni Yaweng inyong Diyos. Angkinin ninyo ito at dito kayo manirahan. <sup>32</sup>At tuparin ninyong mabuti ang lahat ng tuntunin at batas na iniharap ko sa inyo ngayon.

### Magkaroon ng iisang santuwaryo lamang

**12** • <sup>1</sup>Ito ang mga tuntunin at mga batas na dapat mong isabuhay nang mabuti sa lahat ng araw ng iyong buhay sa lupaing bigay sa iyo ni Yaweng Diyos ng iyong mga ninuno para angkinin.

Sa anumang dantaon, ang paraan ng mga magulang para hubugin at turuan sa pananampalataya ang kanilang mga anak ay ang pagbabahagi sa mga ito ng mga personal na karanasan nila sa relihiyon at pagpapakita kung paano nila natagpuan ang Diyos na buhay. Isinasalin o ipinapasa ang pananampalataya sa isa't isa.

• 26. Ang Pakikipagtipang ipinagdiwang ni Josue (Josue 8:30) ang ipinahihiwatig dito.

• 12.1 Nagsisimula sa kabanata 12 ang mga batas na dapat umiral sa Israel para maging tunay na bayan ito ng Diyos.

Ang una ay ang pagwasak sa mga sagradong lugar

<sup>2</sup>Ganap ninyong wasakin ang lahat ng lugar kung saan pinaglingkuran ng mga bansang ito ang kanilang mga diyos, sa matataas na bundok at mga burol, at sa lilim ng lahat ng malalabay na puno. <sup>3</sup>Gibain ninyo ang kanilang mga altar at durugin ang kanilang mga sagradong bato; sunugin ang kanilang mga sagradong poste at durugin ang mga nililok na imahen ng kanilang mga diyos, at burahin ang pangalan ng mga ito sa mga lugar na iyon.

<sup>4</sup>Huwag ninyong gagawin ang gayon para kay Yaweng inyong Diyos, <sup>5</sup>sapagkat siya mismo ang pipili ng lugar mula sa lahat ninyong tribu upang doon ilagay ang kanyang Pangalan at doon manahan. Doon ka pupunta para hanapin si Yaweng inyong Diyos.

<sup>6</sup>Doon ninyo dadalhin ang inyong mga susunuging-handog at mga hain, ang inyong mga ikapu at mga alay, ang inyong mga panata at mga kusang-loob na handog, ang mga unang anak ng inyong mga bakahan at tupahan.

<sup>7</sup>Doon kayo kakain sa harap ni Yaweng inyong Diyos, at magpipiyesta kasama ng inyong mga pamilya, sa abot-kaya mo – ang pagpapala sa iyo ni Yaweng iyong Diyos. <sup>8</sup>Huwag ninyong gagawin ang

ginagawa natin ngayon dito, bawat isa sa inaakala niyang tama sa sarili niyang paningin. <sup>9</sup>Sapagkat hanggang ngayo'y hindi pa kayo dumarating sa kapahingahan at sa pamanang ibinibigay sa iyo ni Yaweng iyong Diyos.

<sup>10</sup>Pagkatawid ninyo sa Jordan at nakatira na sa lupaing ibibigay sa inyo ni Yaweng inyong Diyos bilang pamana, bibigyan niya kayo ng kapahingahan mula sa lahat ninyong kaaway sa inyong paligid at mabubuhay kayo nang matiwasay. <sup>11</sup>At dadalhin ninyo sa lugar na pipiliin ni Yaweng inyong Diyos bilang tirahan ng kanyang Pangalan ang lahat ng iniuutos ko sa inyo: ang inyong mga susunuging-handog at mga hain, ang inyong mga ikapu at ang alay ng inyong mga kamay, at lahat ng piling handog na ipinangako ninyo't sinumpaang kay Yawe. <sup>12</sup>Doon kayo magpipiyesta sa harap ni Yaweng inyong Diyos, kayo at ang inyong mga anak at ang inyong mga alipin, pati ang Levitang nasa inyong mga bayan sapagkat wala siyang kaparteng mana sa inyo.

• <sup>13</sup>Huwag sanang mangyari na ialay mo ang inyong mga susunuging-handog sa lahat ng lugar na magustuhan mo. <sup>14</sup>Ngunit tanging sa lugar lamang na pipiliin ni Yawe sa isa sa iyong mga tribu mo iaalay ang inyong susunuging-handog, at doon mo rin gagawin ang lahat ng iniuutos ko sa iyo.

<sup>15</sup>Gayon man, makapagkakatay ka ng hayop at makakakain ng karne hanggang gusto mo sa lahat mong siyudad ayon sa pagpapalang

ng mga pagano. Sa gitna ng mga puno sa tuktok ng mga burol itinayo ang mga lugar na ito. Isang poste ang nakalagay roon sa gitna ng nakatayong mga bato.

Ang pangalawang kautusan ay ang di pagkakaroon ng ibang templo liban sa nasa Jerusalem. Dahil sa mga abusong bunga ng pagdami ng mga lugar ng pagsamba, nagawa ng mga paring Judio na magkaroon ng pagkakaisa sa relihiyon sa paligid ng Templo sa Jerusalem. Ang pag-isa ng kulto ay bahagi ng malaking proyekto ni Haring Yosias: ang muling pag-isahin ang matandang kaharian sa hilaga ng kaharian ng Juda (1 K 23:8-9).

Bakit iisang Templo lamang ang gusto ng Diyos? Waring dahil din sa parehong mga dahilan kung bakit sa isang angkan lamang ng mga hari na pamilya ni David niya gustong gawin ang kanyang mga pangako. Dahil ito sa kailangang maging tanda ng pagkakaisa sa mundo, una, ang Israel, at pagkatapos ay ang Iglesya. Kung totoo mang puwedeng kausapin ng tao ang Diyos sa bawat sandali at sa anumang paraang iniaatas ng kanyang pananampalataya, kailangan naman niyang iginalang ang kalooban ng Diyos na iisang bayan

lamang ang maglilingkod sa kanya sa lisang Bahay niya na kanyang Iglesya.

• 13. Pinagtitibay ng talata 12:13-19 ang pagka-kaiba ng pagkakatay sa mga hayop para ialay ang mga ito bilang handog na sa Templo sa Jerusalem lamang ipinahihintulot, at ng pagkakatay sa mga ito para karnihin na magagawa saan mang lugar.

Mula 12:29 hanggang 13:19. Panibagong babala laban sa panganib ng pagsamba sa mga diyus-diyusan. *Kayat mapapawi mo ang kasamaan sa iyong piling* (13:6). Aalalahanin ni Pablo ang mga salitang ito sa 1 Cor 5:13 sa pagsasabi niya sa pamayanang Kristiyano na palayasin ang nagbibigay ng masasamang halimbawa at ayaw magbagong-buhay. Tulad ng sinasabi tungkol sa Josue 6, ang utos na itong patayin ang mga pasimuno ng pagsamba sa mga diyus-diyusan ay mula sa katiyakang pinakamahalaga sa buong mundo ang pananampalataya ng Israel. Hindi mapapayagan ng bayang pinili ng Diyos na mahawahan ng pagkakamali ng sangkatauhan ang kanilang pananampalataya para sa anumang halaga o dahilan.

bigay sa iyo ni Yaweng iyong Diyos; makakain nito kapwa ang di-malinis at ang malinis, na parang karne ng gasela o usa. <sup>16</sup>Ngunit huwag ninyong kakanin ang dugo, kundi ibuhos ninyo itong parang tubig sa lupa.

<sup>17</sup>Hindi mo makakain sa iyong mga siyudad ang ikapu ng iyong trigo, at ng iyong bagong alak at langis, at ang mga unang anak ng iyong bakahan at tupahan, at alinman sa iyong mga ipinanata at mga kusang-loob na handog, at ang alay ng iyong kamay. <sup>18</sup>Sa harap ni Yaweng iyong Diyos mo lamang makakain ang mga ito, sa lugar na pipiliin ni Yaweng iyong Diyos, ikaw at ang iyong mga anak at mga alipin at ang Levitang kapiling mo. At magpiyesta ka sa harap ni Yaweng iyong Diyos sa abot-kaya mo. <sup>19</sup>Huwag sanang mangyari na pabayaang mo ang Levita habang nabubuhay ka sa iyong lupain.

<sup>20</sup>Kapag pinalawak na ni Yaweng iyong Diyos ang iyong mga hangganan tulad ng ipinangako niya sa iyo, at gusto mong kumain ng karne, makakain ka ng karne hanggang gusto mo. <sup>21</sup>Kung napakalayo sa iyo ang lugar na pinili ni Yaweng iyong Diyos bilang tirahan ng kanyang Pangalan, makapagkakatay ka sa iyong bakahan o tupahang bigay sa iyo ni Yawe, tulad ng iniutos ko sa iyo. At makakain ka sa loob ng iyong mga siyudad hanggang gusto mo, <sup>22</sup>ngunit kakanin mo ito tulad sa pagkain ng karne ng gasela o usa; lahat ay makakain nito – di-malinis man o malinis. <sup>23</sup>Tiyakin lamang na huwag kainin ang dugo, sapagkat ang dugo at buhay ay iisa, at hindi mo dapat kanin ang buhay kasama ang laman. <sup>24</sup>Huwag mo itong kainin kundi ibuhos itong parang tubig sa lupa. <sup>25</sup>Hindi mo ito dapat kainin upang mapabuti ka at ang iyong mga anak na susunod sa iyo dahil gagawin mo ang tama sa mata ni Yawe.

<sup>26</sup>Dalhin mo ang mga bagay na ibinukod mo at ipinanata bilang handog kay Yawe, at pumunta ka sa lugar na pipiliin ni Yawe. <sup>27</sup>Doon mo iaalay ang iyong mga susunuging-handog, ang karne at ang dugo, sa altar ni Yaweng iyong Diyos. Iuhos mo sa altar ni Yaweng iyong Diyos ang dugo ng iyong mga hain, at kanin ang karne.

<sup>28</sup>Pakinggan mong mabuti ang lahat ng salitang ito na iniutos ko sa iyo upang lagi kang mapabuti at ang iyong mga anak na susunod sa iyo, dahil gagawin mo ang mabuti at tama sa mata ni Yaweng iyong Diyos.

<sup>29</sup>Pupuksain ni Yaweng iyong Diyos sa harap mo ang mga bansang pupuntahan mo para angkinin, at maaangkin mo nga ang mga iyon at mamamayan sa kanilang lupain. <sup>30</sup>Huwag sanang mangyari na mahulog ka sa bitag at sumunod sa kanila matapos silang mapuksa sa harap mo. Huwag mong hanapin ang kanilang mga diyos at isiping – Paano ba pinaglingkuran ng mga bansang ito ang kanilang mga diyos? Ganoon din ang gagawin ko.

<sup>31</sup>Huwag mong gagawin iyon para kay Yaweng iyong Diyos, sapagkat ginawa na nila sa kanilang mga diyos ang lahat ng kinasusuklamang at kinamumuhian ni Yawe; sinunog nila kahit ang kanilang mga anak para sa kanilang mga diyos.

### Huwag lumayo sa pananampalataya

**13** • <sup>1</sup>Isagawa ninyong mabuti ang lahat ng iniutos ko sa inyo, huwag itong dagdagan o bawasan.

<sup>2</sup>Kung may lumitaw na propeta sa piling mo o isang nakakakita ng mga panaginip at bigyan ka ng isang tanda o kababalaghan, <sup>3</sup>at kung magkatotoo nga ang tanda o kababalaghang sinabi niya sa iyo, at sabihing – Tayo nang sumunod sa ibang mga diyos na hindi ninyo kilala, at paglingkuran natin sila. – <sup>4</sup>huwag mong pakinggan ang mga salita ng propeta o ng nakakakita ng mga panaginip na iyon, sapagkat sinusubok kayo ni Yaweng inyong Diyos para malaman kung mahal nga ninyo si Yaweng inyong Diyos nang buo ninyong puso at nang buo ninyong kaluluwa.

<sup>5</sup>Kay Yaweng inyong Diyos ka lamang susunod, sa kanya ka magkakaroon ng pitagan. Tuparin mo ang kanyang mga utos, pakinggan ang kanyang tinig, paglingkuran siya at sa kanya kumapit.

<sup>6</sup>At patayin ang propeta o ang nakakakita ng mga panaginip na iyon, sapagkat nagsalita siya ng paghihimagsik laban kay Yaweng inyong Diyos na naglabas sa inyo mula sa lupain ng Ehipto at tumubos sa iyo mula sa bahay ng

• **13.1** May ilang propetang makagagawa ng mga tanda at kababalaghan: kung ito ay para lumayo kay Yawe, isa siyang manloloko. Gusto ba ng Diyos na magpalit tayo ng relihiyon para pumunta sa inaakalang nating may mga milagro?

Binibigyang-diin ng teksto na ang Salita ng Diyos at ang kanyang mga utos ang siya lamang batayan ng ating pananampalataya: sumasampalatay tayo hindi dahil nakakita tayo ng mga tanda at kababalaghan (Jn 4:46) kundi dahil nagsalita ang Diyos.

pagkaalipin, sapagkat nais ka niyang ilihis sa daang iniutos sa iyo ni Yaweng iyong Diyos na tahakin mo. Kayat mapapawi mo ang kasamaan sa iyong piling.

<sup>7</sup>Kung palihim kang hikayatin ng iyong kapatid na anak ng iyong ina, o ng iyong anak na lalaki o babae, o ng iyong asawang nasa kandungan mo, o ng iyong matalik na kaibigan, at sabihin sa iyo – Tayo nang maglingkod sa ibang mga diyos na hindi mo kilala ni ng iyong mga ninuno, <sup>8</sup>mga diyos ng mga bansang nakapalibot sa inyo, malapit man o malayo sa iyo, sa magkabilang dulo ng daigdig, <sup>9</sup>huwag kang umoo ni makinig sa kanya. Huwag kang maawa sa kanya; huwag mo siyang patatawarin at huwag pagtatakpan. <sup>10</sup>Ngunit patayin mo siya, at ang kamay mo ang mauuna sa pagpapataw sa kanya ng kamatayan, at susunod pagkatapos mo ang buong sambayanan. <sup>11</sup>Batuhin siya hanggang mamatay, sapagkat tinangka niyang ilayo ka kay Yaweng iyong Diyos na naglabas sa iyo mula sa lupain ng Ehipto, mula sa bahay ng pagkaalipin. <sup>12</sup>At maririnig ito ng buong Israel at matatakot, at wala nang muling gagawa ng ganitong kasamaan sa piling mo.

<sup>13</sup>Kung may magsabi sa iyo sa isa sa iyong mga siyudad na ibinibigay sa iyo ni Yaweng iyong Diyos para tirhan – <sup>14</sup>May lumitaw doong ilang anak ni Belial at naengganyo nila ang mga naroon sa kanilang siyudad na sumama sa kanila at sumunod sa ibang mga diyos na hindi ninyo kilala. – <sup>15</sup>Buong ingat mo itong siyasatin at imbestigahang mabuti. At kung totoo nga ito, at napatunayang ginawa nga nila sa piling mo ang kasuklam-suklam na bagay na ito, <sup>16</sup>puk-sain mo para sa Diyos ang siyudad at lahat ng naroroon, tagain ang mga nakatira roon at lahat ng hayop. <sup>17</sup>Ipinun mo sa gitna ng liwasan ang lahat ng nasamsam dito at sunugin ang siyudad pati ang lahat ng nasamsam para kay Yaweng iyong Diyos. Magiging bunton iyon ng mga guho magpakailanman, at kailanma’y di na muling itatayo.

<sup>18</sup>Hindi dapat dumikit sa iyong kamay ang alinman sa mga anatemang iyon upang maglubag ang matinding galit ni Yawe at mahabag sa iyo at maawa at paramihin ka tulad ng ipinangako niya sa iyong mga ninuno <sup>19</sup>sapagkat pinakinggan mo ang tinig ni Yaweng iyong Diyos para tuparin ang lahat niyang utos na iniutos ko sa iyo ngayon, at para gawin ang tama sa mata ni Yaweng iyong Diyos.

**14** <sup>1</sup>Mga anak kayo ni Yaweng inyong Diyos.

Huwag ninyong hiwain ang inyong sarili o ahitin ang buhok sa inyong noo para sa mga patay. <sup>2</sup>Isa kang bayang banal para kay Yaweng iyong Diyos, at si Yawe ang pumili sa iyo upang maging bayan niya, isang natatanging pag-aari mula sa mga bansa sa balat ng lupa.

#### Mga hayop na “malinis” at “di-malinis”

• <sup>3</sup>Huwag kang kakain ng anumang kasuklam-suklam na bagay. <sup>4</sup>Narito ang mga hayop na makakain ninyo: baka, tupa, kambing, <sup>5</sup>usa, gasela, kambing-bundok, antilope, bupalo, at ang tupang-gubat. <sup>6</sup>Makakain ninyo ang anumang hayop na ngumunguya, may kuko at biyak ang mga paa.

<sup>7</sup>Ngunit sa mga hayop na ngumunguya o may kuko at biyak ang mga paa, hindi ninyo makakain ang sumusunod: kamelyo, kuneho at kunehong-bundok sapagkat ngumunguya nga sila pero hindi naman biyak ang paa. Di-malinis ang mga ito para sa inyo. <sup>8</sup>Gayon din ang baboy sapagkat biyak nga ang paa nito pero hindi naman ngumunguya; di-malinis ito para sa inyo. Huwag ninyong kanin ang karne ng mga ito, ni hipuin man ang patay na katawan ng mga ito.

<sup>9</sup>Ito naman ang makakain ninyo sa mga hayop na nasa tubig: lahat ng may palikpik at kaliskis. <sup>10</sup>Ngunit huwag ninyong kakanin ang anumang walang palikpik at kaliskis; di-malinis ang mga ito para sa inyo.

<sup>11</sup>Makakain ninyo ang lahat ng malinis na ibon. <sup>12</sup>Subalit huwag ninyong kakanin ang alinman sa mga ito: agila, buwitreng negro, buwitreng balbon, <sup>13</sup>lawin, iba’t ibang klase ng falcon <sup>14</sup>at lahat ng klase ng uwak, <sup>15</sup>ostrits, kuwagong higante, ibong-dagat, at lahat ng klase ng lawin, <sup>16</sup>kuwagong-liit, kuwagong taingahan at kuwagong kamalig, <sup>17</sup>pelikan, kuwago, buwitreng Ehipto, <sup>18</sup>tagak, iba’t ibang klase ng bakaw, paniki at kabag. <sup>19</sup>Di-malinis para sa inyo ang lahat ng kulisap na lumilipad, huwag ninyong kanin ang mga ito. <sup>20</sup>Subalit makakain ninyo ang lahat ng malinis na ibon.

<sup>21</sup>Huwag ninyong kakanin ang anumang hayop na namatay. Maibibigay ninyo ito sa dayuhang nasa inyong piling para makain niya, o maipagbibili ito sa isang banyaga. Sapagkat kayo’y bayang banal kay Yaweng iyong Diyos.

Huwag mong pakuluan ang batang kambing sa gatas ng ina nito.

• **14.3** Isa pang listahan ng mga hayop na “malinis” at “di-malinis” (tingnan Lev 11).

**Ang ikapu**

• <sup>22</sup>Ibukod mo taun-taon ang ikapu ng lahat ng bunga ng iyong inihasuk sa iyong mga bukirin. <sup>23</sup>At kanin mo sa harap ni Yaweng iyong Diyos sa lugar na pipiliin niyang panahanan ng kanyang Pangalan ang ikapu ng iyong trigo, ng iyong bagong alak at langis, ang mga unang anak ng iyong bakahan at tupahan, upang matuto kang magkaroong-pitagan kay Yaweng iyong Diyos sa lahat ng araw.

<sup>24</sup>At kung napakahaba ng lalakbayin mo para madala ito, dahil napakalayo sa iyo ang lugar na pinili ni Yaweng iyong Diyos para panahanan ng kanyang Pangalan, kapag pinagpala ka ni Yaweng iyong Diyos, <sup>25</sup>maipagbibili mo iyon. Dalhin mo ang perang napagbilhan at pumunta ka sa lugar na pinili ni Yaweng iyong Diyos. <sup>26</sup>At doon ka bumili ng lahat ng gusto mo – baka, tupa, alak, matapang na inumin – anumang gusto mo. At doon ka kakain sa harap ni Yaweng iyong Diyos, at magpipiyesta kayo, ikaw at ang iyong sambahayan. <sup>27</sup>At huwag mong pababayaan ang Levitang nasa iyong mga siyudad sapagkat wala siyang kaparteng pamana sa iyo.

<sup>28</sup>Tuwing ikatlong taon, ibubukod mo ang mga ikapu ng lahat ng iyong ani sa taong iyon, at itabi ang mga ito sa iyong mga siyudad. <sup>29</sup>At darating at kakain at mabubusog ang Levitang walang kaparteng pamana sa inyo pati ang dayuhan, ang ulila at ang biyudang nasa iyong mga siyudad. Kaya pagpapalain ka ni Yaweng iyong Diyos sa lahat ng gawa ng iyong kamay.

**Ang taon ng pagpapatawad**

**15** <sup>1</sup>Tuwing pitong taon, patatawarin ninyo ang lahat ng pautang. <sup>2</sup>Ganito ninyo ito gagawin: patatawarin ng sinumang may-pautang ang kanyang kapwa, hindi na niya sisingilin ang kanyang kapwa o kapatid, sapagkat ipinahayag na ang pagpapatawad ng utang para kay Yawe. <sup>3</sup>Masingil mo ang dayuhan, subalit patatawarin mo ang anumang

utang sa iyo ng iyong kapatid. <sup>4</sup>Hindi dapat magkaroon ng dukha sa piling mo kapag lubos kang pinagpala ni Yawe sa lupaing ibinibigay niya sa iyo para angkinin bilang pamana. <sup>5</sup>Kung pakikinggan mong mabuti ang tinig ni Yaweng iyong Diyos, at isasagawa ang lahat ng utos na iniutos ko sa iyo ngayon, <sup>6</sup>pagpapalain ka ni Yaweng iyong Diyos tulad ng kanyang ipinangako sa iyo. Ikaw ang magpapahiram sa maraming bansa, ngunit hindi ka manghihiram; ikaw ang maghahari sa maraming bansa, ngunit hindi sila maghahari sa iyo.

**Mga pobre at mga alipin**

• <sup>7</sup>Kung may dukha sa isa sa mga kapatid sa alinman sa iyong mga siyudad sa iyong lupaing bigay sa iyo ni Yaweng iyong Diyos, huwag maging matigas ang iyong puso at huwag isara ang iyong palad sa kapatid mong naghihikahos. <sup>8</sup>Maging bukas-palad ka sa kanya at pahiramin siya ng sapat para sa kanyang pangangailangan.

<sup>9</sup>Huwag sanang mangyari na mag-isip ka nang masama sa iyong puso – Malapit na ang ikapitong taon, ang taon ng pagpapatawad ng utang. – Kaya naman titingnan mo nang masama ang iyong kapatid na naghihikahos at hindi siya bibigyan ng anuman. Baka dumaing siya kay Yawe laban sa iyo, at magiging kasalanan mo ito. <sup>10</sup>Tiyakin mong bigyan siya, magbigay ka nang hindi masama sa iyong loob, at pagpapalain ka ni Yaweng iyong Diyos dahil dito, sa lahat ng gawa ng iyong mga kamay.

<sup>11</sup>Sapagkat hindi kailanman mawawala ang mga dukha sa lupang ito, kaya iniutos ko sa iyo – Maging bukas-palad

• 22. Tinatalakay sa 14:22-29 ang tungkol sa mga ikapu o ikasampung bahagi ng mga aning iniaalay sa Diyos. Ginagawa ng Deuteronomio ang pag-aalay bilang isang pundasyon ng buhay ng mananampalataya. Binibigyang-diin naman sa ibang bahagi ng Biblia na “mahabag ang matuwid, magbigay at magpahiram; at sa dakong huli’y mapapasakanya ang lupa” samantalang “nanghihiram naman ang di-makadiyos at di nagbabayad, at sa dakong huli’y pinalalayas sa lupa” (Slm 37). Hindi waldas ang marunong magbigay: kuntento siya sa kung anong meron siya at hindi kinukulang samantalang walang anumang makasapat kailanman sa ayaw magbigay at hinding-

hindi siya nasisiyahan (Kas 11:24). Tingnan din ang 2 Cor 9:6.

Pareho rin ang diwang nilalaman ng kabanata 15 tungkol sa taon ng pahinga o sabbat (tingnan Lev 25:1).

• 15.7 Nahihirapan ang sumulat ng libro sa pagkakatang may mga dukha sa lupang iniregalo ng Diyos sa kanyang mga anak. Di ba’t ibinigay ng Diyos sa lahat ang kanilang kinakailangan? Pero may mga pobre pa rin kayat hinihingi niya sa sumasampalataya na tulungan ang mga itong makalaya sa di-makataong kalagayan. Hindi ito nangangahulugan ng pagbibigay

ka sa iyong mga kapatid, at sa mga dukha at mga nangangailangang nasa iyong lupain.

<sup>12</sup>Kung ipagbili ng kapatid mong Hebreo, lalaki man o babae, ang kanyang sarili sa iyo, maninilbihan siya sa iyo sa loob ng anim na taon. Ngunit palalayain mo siya sa ikapitong taon. <sup>13</sup>At kapag pinalaya mo siya, huwag mo siyang paalisin nang walang dala. <sup>14</sup>Bigyan mo siya mula sa iyong hayupan, sa iyong giikan, at sa iyong pisaan ng ubas; bigyan mo siya ayon sa pagpapalang kaloob sa iyo ni Yaweng iyong Diyos.

<sup>15</sup>Alalahanin mong naging alipin ka sa lupain ng Ehipto, at tinubos ka ni Yaweng iyong Diyos, kaya iniuutos ko ito sa iyo ngayon.

<sup>16</sup>Ngunit kung sabihin sa iyo ng iyong aliping lalaki – Ayaw kong umalis sa iyo – dahil mahal ka niya at ang iyong sambahayan, at alam niyang mapapabuti siya sa iyo, <sup>17</sup>kukuha ka ng pambutas at bubutasan mo sa pinto ang isa niyang tainga, at habang panahon mo na siyang magiging alipin. Ganito rin ang gagawin mo sa iyong aliping babae.

<sup>18</sup>Huwag maging mabigat sa loob mo na palayain ang iyong alipin sapagkat doble sa upahang katulong ang naging paglilingkod niya sa iyo sa loob ng anim na taon, at pagpapalain ka ni Yaweng iyong Diyos sa lahat mong gawain.

<sup>19</sup>Ibukod mo para kay Yaweng iyong Diyos ang lahat ng unang anak na lalaki ng iyong bakahan at tupahan. Hindi mo ipagtatrabaho ang unang anak ng iyong mga baka, at hindi gugupitan ang unang anak ng iyong tupa.

<sup>20</sup>Kakanin mo ito taun-taon sa harap ni

Yaweng iyong Diyos sa lugar na pinili ni Yawe, ikaw at ang iyong sambahayan. <sup>21</sup>At kung ito'y may anumang kapansanan, pilay o bulag kaya o anumang kapintasan, huwag mo itong iaalay kay Yaweng iyong Diyos. <sup>22</sup>Kakanin mo ito sa iyong mga siyudad, makakakain nito ang dimalinis at ang malinis, na parang karne ng gasela o usa. <sup>23</sup>Huwag mo lamang kakanin ang dugo nito; ibuhos mo itong parang tubig sa lupa.

#### Ang tatlong piyesta sa Israel

**16** • <sup>1</sup>Ipagdiwang ang buwan ng Abib sa pagdiriwang ng Paskuwa sa karangalan ni Yaweng iyong Diyos sapagkat sa buwan ng Abib ka inilabas ni Yaweng iyong Diyos mula sa Ehipto nang gabing iyon. <sup>2</sup>Maghahandog ka ng baka at tupa bilang Paskuwa kay Yaweng iyong Diyos sa lugar na pinili niya para panahanan ng kanyang Pangalan. <sup>3</sup>Huwag mo itong uulaman ng tinapay na may lebadura, kundi tinapay na walang lebadura ang kakanin mo sa loob ng pitong araw, ang tinapay ng pasakit, sapagkat nagmamadali kayong umalis sa lupain ng Ehipto. Kayat magugunita mo sa lahat ng araw ng iyong buhay ang araw ng pag-alis mo ang lupain ng Ehipto.

<sup>4</sup>Sa loob ng pitong araw, walang lebadurang makikita sa buo mong lupain. Hindi rin dapat itira hanggang kinaumagahan ang karneng inihain mo sa dapithapon ng unang araw.

<sup>5</sup>Huwag mong iaalay ang Paskuwa sa alinmang lunsod na ibinibigay sa iyo ni Yaweng iyong Diyos, <sup>6</sup>kundi sa lugar na pinili ni Yawe para panahanan ng kanyang Pangalan.

Doon mo iaalay ang Paskuwa sa pagtatakip-silim, sa paglubog ng araw, ang oras ng iyong paglabas mula sa Ehipto.

<sup>7</sup>Ihawin mo iyon at kanin sa lugar na pinili ni Yaweng iyong Diyos. At umuwi ka sa iyong tolda kinaumagahan. <sup>8</sup>Anim na araw kang kakain ng tinapay na walang lebadura; at sa ikapitong araw, magkakaroon ng maringal na pagtitipon sa karangalan ni Yaweng iyong Diyos at hindi ka magtatrabaho.

<sup>9</sup>Bumilang ka ng pitong linggo mula sa simula ng paggapas ng trigo. <sup>10</sup>At ipagdiwang

sa kanila ng isang platong kanin at ulam para sa araw na ito kundi pagpapahiram sa kanila ng kinakailangan nila para makapagsimulang muli, para linangin ang lupa ng kanilang mga ninuno at makapaghanapuhay nang may dangal. Alam ng mga Israelita na kinakansela tuwing ikapitong taon ang lahat ng utang. Gayunpama'y nagpapahiram pa rin sila.

• **16.1** Katulad ng nasasaad sa Lev 23 ang sina-sabi rito tungkol sa mga piyesta. Pansinin ang pagbi-

bigay-diin sa obligasyong ipagdiwang ang piyestang ito "sa lugar na pinili ni Yawe", ibig sabih'y sa Jerusalem. Kaya naman nagpupunta sa Jerusalem ang mga Judio, kahit man lang para sa pagdiriwang ng Paskuwa. Susundin mismo ni Jesus ang Batas na ito na umoobliga sa lahat ng lalaki mula dose anyos pataas (tingnan Lucas 2:41). Mababasa natin sa iba't ibang bahagi ng Ebanghelyo: "Umahon si Jesus sa Jerusalem para sa Piyesta" (Juan 2:13; 5:1).

mo ang Piyesta ng Pitong Sanlinggo para kay Yaweng iyong Diyos, sa pagbibigay ng mga kusang-loob na handog ayon sa pagpapala sa iyo ni Yaweng iyong Diyos.

<sup>11</sup> At magpipiyesta ka sa harap ni Yaweng iyong Diyos sa lugar na pinili ni Yaweng iyong Diyos upang panahanan ng kanyang Pangalan, ikaw at ang iyong mga anak, ang iyong mga alipin at ang Levitang nasa iyong mga lunsod, ang dayuhan, ang ulila at ang biyudang kapiling mo. <sup>12</sup> Alalahanin mong naging alipin ka sa Ehipto, at pakaingatan mong isabuhay ang mga tuntuning ito.

<sup>13</sup> Pitong araw mong ipagdiwang ang Piyesta ng mga Tolda, pagkatapos mong matipon ang ani mula sa iyong giikan at pisaan ng ubas.

<sup>14</sup> Magdiwang ka sa piyesta mong ito – ikaw at ang iyong mga anak, ang iyong mga alipin at ang Levita, ang dayuhan, ang ulila at ang biyudang nasa iyong mga lunsod. <sup>15</sup> Pitong araw kang magpipiyesta sa karangalan ni Yaweng iyong Diyos sa lugar na pinili ni Yawe; sapagkat pagpapalain ka ni Yaweng iyong Diyos sa lahat ng iyong ani at sa lahat ng gawa ng iyong mga kamay, upang malubos ang iyong kagalakan.

<sup>16</sup> Haharap kay Yaweng Diyos mo ang lahat mong kalalakihan tatlong beses isang taon, sa lugar na pinili niya: sa Piyesta ng Tinapay na Walang Lebadura, sa Piyesta ng mga Sanlinggo at sa Piyesta ng mga Tolda. At hindi sila haharap kay Yawe nang walang dala. <sup>17</sup> Sa halip, kusang loob na mag-aalay ang bawat isa ayon sa pagpapalang kaloob sa iyo ni Yaweng iyong Diyos.

#### Tungkol sa katarungan

<sup>18</sup> Humirang ka ng mga hukom at mga opisyal para sa bawat tribu mo sa lahat ng lunsod na ibinibigay sa iyo ni Yaweng Diyos mo upang maghukom sa sambayanan ayon sa katarungan.

<sup>19</sup> Huwag mong baluktutin ang batas o kikiilingan ang sinuman. Huwag kang tatanggap ng regalo sapagkat binubulag ng regalo ang mga mata ng marurunong at binabaluktot ang mga salita ng mga matuwid. <sup>20</sup> Katarungan! Hanapin ang katarungan kung gusto mong mabuhay at maangkin ang lupaing ibinibigay sa iyo ni Yaweng iyong Diyos.

<sup>21</sup> Huwag kang magtatanim ng anumang

klase ng sagradong punongkahoy, malapit sa itinayo mong altar ni Yaweng Diyos mo. <sup>22</sup> Huwag kang magtatayo ng mga sagradong batong kinasusuklaman ni Yaweng iyong Diyos.

**17** <sup>1</sup> Huwag kang mag-aalay kay Yaweng iyong Diyos ng baka o tupang may kapintasan o kapansanan, sapagkat kinamumuhian ito ni Yaweng iyong Diyos.

<sup>2</sup> Kung sa isa sa mga lunsod na ibinibigay sa iyo ni Yaweng iyong Diyos ay may matagpuang lalaki o babae sa piling mo na gumagawa ng masama sa mata ni Yaweng Diyos mo at lumalabag sa kanyang pakikipagtipan <sup>3</sup> at naglingkod sa ibang mga diyos at yumuko sa mga ito – sa araw o buwan o sa hukbo ng langit – na hindi ko iniutos, <sup>4</sup> at ipinagbigay-alam ito sa iyo, siyasatin mo itong mabuti. At kung mapatunayan mong ginawa nga ang kasuklam-suklam na bagay na ito sa Israel, <sup>5</sup> dalhin mo sa pintuan ng lunsod ang lalaki o babaeng gumawa ng kasamaang ito, at batuhin siya hanggang mamatay. <sup>6</sup> Ngunit kakailanganin ang dalawa o tatlong saksi para mahatulan ng kamatayan ang isang tao. Walang sinumang hahatulan ng kamatayan dahil sa pagtestigo ng isang saksi lamang. <sup>7</sup> Ang mga saksi ang maghahagis ng mga unang batong papatay sa hinatulan, saka susunod ang buong sambayanan. Sa ganito mo mapapawi ang kasamaan sa piling mo.

<sup>8</sup> Kung iharap sa iyo ang isang napakabigat na usapin para lutasin, maging tungkol sa pagpatay, karapatan o pananakit, magpunta ka sa lugar na pinili ni Yaweng iyong Diyos. <sup>9</sup> Lapitan mo ang paring Levita at ang hukom sa panahong iyon, at sumangguni sa kanila. Sasabihin nila sa iyo ang hatol sa kaso. <sup>10</sup> Isagawa mo ang kanilang pasya sa lugar na iyon na pipiliin ni Yawe, at gawing mabuti ang itinuro nila sa iyo. <sup>11</sup> Sundin mo ang tagubilin o hatol na bigay nila, nang hindi lumiliko sa kanan o sa kaliwa mula sa pasyang ginawa nila para sa iyo.

<sup>12</sup> Patayin ang sinumang mangahas na gumawa ng iba o hindi makinig sa paring naghuhukom doon sa paglilingkod kay Yaweng iyong Diyos. Pawiin mo ang kasamaan mula sa Israel.

<sup>13</sup> At maririnig ito ng buong sambayanan at matatakot, at hindi na sila magpapasya nang walang karapatan.

• **17.14** Tinatalakay dito ang tatlong kinikilalang awtoridad ng mga Judio: mga hari, mga pari at mga propeta.

17:14-20. Nakikipagnegosyo sa Ehipto ang mga hari. Bilang kapalit ng mga kabayong gusto nilang

kunin, nagpadala sila ng mga kabataang Israelita para maglingkod sa hukbo ni Paraon.

*Walang kaparte o mana ang Levita sa piling ng kanyang mga kapatid.* Tungkol sa mga pari sa tribu ng Levi, tingnan ang paliwanag sa Blg 3 at 4.